

Decisiones Sacramentales, Theologicæ, Canonicæ, & Legales

In Quibus Tota materia Sacramentorum, Theologiæ Moralis, Juris Canonici,
& Quæstiones plurimæ Juris Civilis explicantur, dilucidantur, & traduntur,
Eruditionibus, Historiis, & Exemplis adornatæ ; Opus Episcopis, Vicariis,
Parochis, Confessariis, aliisque Studiosis utile, ac jucundum In Libris
novem ...

Via Lactea Sive Institutiones Iuris Canonici

Chiericato, Giovanni Maria

Augustæ Vindelicorum, 1730

Liber Qvartvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94613](#)

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI.

LIBER QUARTUS.

TIT. I.

De Accusationibus, Denunciationibus, & Inquisitionibus.

Actum est in titulis praecedentibus, & in superioribus Libris de Civilibus Judicis; nunc de Criminalibus agendum est, quæ cùm instituantur per Accusationem, Denunciationem, vel Inquisitionem, ut hic in principio, ob id nunc de his tractatur. Et pro Tituli expeditione videbimus:

1. Quid sit Accusatio?
2. Qui possunt accusare?
3. Qui possint accusari?
4. Quid sit Inquisitio?
5. Ubi, & quomodo sit facienda?
6. Quid sit Denunciatio?
7. Qui sunt effectus Accusationis, Denunciationis, & Inquisitionis?

Quò ad Primum. *Accusatio* est alicujus criminis delatio, quæ solet fieri cum solemní praecedente inscriptione. *§. 1. hoc tit. c. Qualiter. & cap. Licet Hely. de Simon.* Solemnis autem inscriptio tunc dicitur fieri, quando Accusator se obligat ad eandem poenam, si non probaverit, quam Reus debuit pati ipso Accusatore probante. *cap. Quisquis 2. q. 8. & cap. Qui crimen. ead. caus. c. Tua. de Procurar. & Glost. in c. Super his. extr. eod.*

Quò ad Secundum. Regula generalis constituitur, omnes posse accusare, nisi quis speciali ratione prohibetur, sicut idem de Teste, & Procuratore dicitur. *l. i. de Testib. l. Matus. ff. de Procurat.* Itaque quidam prohibentur propter aetatem. *c. Prohibentur. 2. qu. 1. l. Qui accusare. ff. eod. & l. 2. §. Pupillus. ff. eod.* Alii propter sexum, ut feminæ, nisi in quibusdam caibus. *d. cap. Prohibentur. d. l. 2. ff. eod. tit. l. In questionibus. ff. ad leg. Jul. majest. §. Consequens. Civil. Institut. de Suspect. tutor.* Item alii propter Magistratum, ut Consules. *d. c. Prohibentur. d. l. Qui accusare;* quia nec ipsi possunt in jus vocari. *l. Si maritus. ff. ad l. Jul. de Adult.* Hoc tamen intelligendum de illis Magistratibus, qui merum habent Imperium, secus in modicis. *l. Nec Magistratibus. ff. de Injuriis.* Alii propter Sacramentum, ut Milites, qui jurant, se non evitatueros mortem propter Rempublicam. *d. c. Prohibentur.* Nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur. *l. Non prohibentur. l. Si crimen. c. Qui accusare non poterunt.* Alii propter delictum, ut Criminosi, & infames. *c. In primis. 2. qu. 1. circa fin.* Nisi contra infames in exceptis criminibus, ut ibi. Alii propter suspicionem turpis quaestus,

Duct. Clericati Tom. II, Lib. VIII.

ut qui duos reos in diversis Judiciis accusavit; judicio nondum finito. *l. Cum rationibus. c. qui accus. non poterunt.* Nam is tertium accusare non potest, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur. *l. Inter liberos. ff. ad l. Jul. de Adult. §. ult. l. Nos accusare. ff. eod. tit. §. Lege Julia.* Item Qui propter accusandum, vel non accusandum nummos accepit, qui incidit in legem Julianam Repetundam. *l. Eadem. §. ult. ff. ad Leg. Jul. repetund.* Et in legem Corneliam. *c. Concussionis. 1. qu. 1.* Alii propter conditionem suam, ut Liberti contra Patronos. Alii propter paupertatem, ut qui minus, quam quinquaginta aureos babent in bonis. *d. c. Prohibentur. d. l. Qui accusare. & l. Alii. & l. Non nulli. ff. eod.* Item illi non admittuntur, qui ad sortilegos, magosque concurrunt. *c. Quisquis 2. q. 8.* Hi autem omnes, si suam, vel suorum injuriam prosequantur, admittuntur, ut *l. Hi tamen. ff. eod. c. Omibus. 4. q. ult.* Item in criminibus exceptis, ut est crimen Majestatis læsæ, Hæresis, Simoniæ, fraudati census, fraudatae annonæ, dilapidationis.

c. Sanè. 15. q. 3. extr. de Simon. c. Nemini. Item sunt alii, qui propter reverentiam non possunt accusare eos, quibus reverentiam debent, ut liberi, liberti, beneficiati, familiares, servi; quibus, si hoc fecerint, imponuntur varia poenæ. *d. l. Qui accusare. in fin. l. Hi tamen. §. prima. C eod. l. Iniquum. & l. Si quis ex familiaribus. & l. Contra Ecclesiam. c. Liberti. & cap. Octava. 12. qu. 2.* Idem procedit in Clerico beneficiato. *c. ult. de Postul.* Item socii, & participes criminum non possunt accusare. *cap. Veniens. de Testibus. l. Si filium. c. de Liberali caus.* Item ab alio delatus alium accusare non potest. *d. c. Prohibentur. c. ult. extr. de Testib.* Itaut non possit nec etiam suum accusatorem accusare, nisi de majori crimine agatur. *c. Neganda. 2. qu. 11.* Quod procedit multò magis in condemnato, cùm sit infamis, nisi suam injuriam prosequatur. *l. Qui judicio ff. eod.* Verum non denegatur ei accusare suum accusatorem, nisi per sententiam amiserit libertatem, & Civitatem. *l. Is qui. ff. de Publ. judic.*

Quò ad Tertium. Hic itidem Regula generalis est constituenda. Omnes scilicet posse accufari, quibusdam exceptis propter excellentiam dignitatis, ut Papa, & Imperator; ipsi enim supra Jus sunt, legibusque soluti. *c. Proposit. supra. de Præbend. l. Digna vox. c. de Legib.* Papa enim Superiorum non habet, nisi Deum. *cap. Nemo aliorum. 9. q. 3.* Excipitur crimen heresis, ut in d. cap. *Si Papa.* In hoc enim habetur pro minori quolibet Christiano. Item Magistratus non accusatur, intellige de supremo, ut supra dictum est.

Quò ad Quartum. Inquisitio nil aliud est, quam *Investigatio à Judice facta ex officio*; cum præ-

dente

dente diffamatione, ac quasi fama denunciante Judex ad aliquod crimen investigandum procedit. §. Per inquisitionem hoc tit. d. cap. Qualiter, & quando, de Accusat. Inquisitionis autem plures sunt species. Generalissima, ut cum Prælatus inquirat super statu totius Provincie; de quia in c. sicut, eod. & in c. Romana, de Censib. Et per Abb. in c. Qualiter, il secundo, eod. Et in hac non est necesse infamiam præcedere; quin immo Prælatus tenetur quolibet anno hanc inquisitionem facere, cap. Cum venerabilis, de Censib. Quædam Generalis; ut cum inquiratur super statu Civitatis, Castri, vel alterius particularis loci; & in hoc etiam casu non exigitur, ut diffamatio præcedat. c. 1. de Offic. ordin. l. Congruit, ff. de Offic. Præsid. Quædam est Specialis contra certam personam; Et hoc interdum sit non ad penam imponendam, sed ex debito officii; ut puta ne carnale Matrimonium, stante legitimo impedimento, contrahatur, vel non confirmetur Electus; & nec etiam hoc casu exigitur infamia, quia non agitur ad penam, ex quo sit ex debito officii, cap. Postquam, & c. Cum dilecti & c. Nihil, cum similibus. de Elett. & c. fin. de Clandest. despons. Innoc. in cap. 1. de Excel. Prælat. Host. in c. Unico. Ut Eccles. Benefic. & Abb. in d. cap. Qualiter. & cap. penult. eod. Quandoque autem ista Specialis Inquisitio fit ad penam imponendam, & tunc si fit ad Denunciationem publici officialis, non est necessarium, ut fama præcedat. l. Et quidem. C. eod. cap. Præterea. de Testib. cogendis. Quanquam dici possit, quod hoc casu præcedat fama, quia non denunciantur nisi notoria, alioquin denunciationi non creditur secundum Abb. in d. cap. Qualiter. Et notatur in §. Aliquando. 4. q. 4. Quandoque sit speciali fama deferente; & tunc habet locum, quod hic dicitur: Quod tamen recipit alias distinctiones, & limitationes, de quibus habetur in d. cap. Qualiter. & in l. 2. §. Si publico. ff. de Adult. de quibus aliquis multis videndum est Farinacius in tract. de Inquisitione. d. quæst. 2. & seqq.

Et quantum spectat ad inquisitionem scito, quod quamvis in ea præcedere debeat diffamatio; attamen si quis coram Inquisitore crimen aliquod fuerit confessus, non poterit iste suam confessionem revocare, eo prætextu, quod fama non præcesserit Inquisitionem. §. Si quis hoc sit. Etenim hoc casu crimen factum est notorium per confessionem. cap. fin. de Cohabit. Clericor. & mulier. Alius casus est, quando Inquisitor præsente inquisiro; nec excipiente de non diffamatione procedit. f. Idem hoc sit. Quod intellige si sit præsens, & sciens; alias enim si ignoret testes deponere super causa principali, omisfa Inquisitione infamiz, sibi non præjudicat. c. Inquisitionis. §. Quinimmō ext. eod. Alios casus vide in c. Unico. Ut Eccles. Benefic. sine dim. conserant. d. §. Si publico. facit. cap. 1. ext. eod. in 6.

Quod ad Quintum. Inquisitio, si de speciali tractetur, est facienda in eo loco, ubi crimen patratum dicitur; & si sit respectu particularis personæ, sit in eo loco, ubi illa persona, de qua inquirendum est, conversatur, cap. Paratus. 22. quæst. 1. cap. Pudenda. 24. quæst. 1. c. Postquam, supr. de Elett. c. Quosdam de Praesumpt. Et citatur is, contra quem inquiritur, & significantur ei crimina, de quibus est inquirendum. c. Si primates. §. quæst. 2. d. c. Qualiter. §. Debet. extr. eod. Qui poterit opponere contra Inquisitorem de suspecto, c. Ad positionem, ext. eod. Et quod sit

criminofus, c. Judicet. 2. q. 7. Et etiam poterit opponere contra Testes, extr. eod. c. Cum oporteat. & c. Qualiter, de Simon. cap. Licit Hely, & cap. Per tuas.

Quod ad Sextum. Denunciatio nihil aliud est, quam Delatio criminis, ad Judicem facta, nulla præcedente inscriptione, sed tantum charitativa admitione. d. §. 1. hoc tit. d. c. Qualiter. §. fin. cap. Cum dilectus. hoc eod. Atque ideo in Denunciatione non est necessaria Inscriptio, quia est facienda ad correctionem; Accusatio vero ad depositionem instituitur. §. Ideo, hoc tit. cap. Super his extr. eod.

Quod ad Postremum. Effectus Accusationis est Depositio. Effectus Inquisitionis est Remissio ab administratione. Effectus vero Denunciationis est Penitentia, seu Correctio; quod ex iam dictis apparet; & ita tradit Goffred. in sua Summa, eod. num. 11. Quandoque tamen etiam ex Denunciatione sequitur amotio, ut per Goffr. ibidem. Et est notandum, quod si Accusator deficerit in probatione, eam penam incurrit, quam si probasset, Reus sustinere debebat, quæ pena rationis dicitur. §. Accusator, hoc tit. cap. 1. & 2. §. q. 6. Et de hoc traditur, q. 3, per rot. Denunciants vero si non prober, suspendendus erit ab officio, & beneficio, donec suam purgaverit penitentiam, c. fin. de Calum. d. §. Accusator. Plura qui cupit scire de Accusatione, Denunciatione, & Inquisitione, legat Julium Clarum in sua Practica Criminali libr. 5. §. fin. quæst. 7. quæst. 11. & quæst. 12. Necnon Ant. Concilium in suis Resolutionibus Criminalibus, verb. Accusatio, & verb. Inquisitio.

T I T. II.

De dupli Purgatione.

Quoniam sapientissime intervenierit, ut accusati propter aliquam suspicionem contra eos existentem, debeant se purgare; idcirco nunc de hac materia tractatur; & videbimus:

1. Quid sit Purgatio?
2. Quot sint ejus species?
3. In quibus casibus inducatur?
4. Cui?
5. Quomodo?
6. Qui sint effectus?

Quod ad Primum. Purgatio est Demonstratio Innocentia super objecto criminis, ut hic in princip. & ita dicit Goffred. in sua Summa, de Purgat. Canonica.

Quod ad Secundum. Duæ sunt species Purgationis; Vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris est, quam vulgus, vel inventit, vel sequitur; ut cum aquæ frigidæ, vel candentis ferri, vel duelli, & singularis certaminis, quis subjet iudicium. cap. Ex tuar. de Purgat. Canon. cap. fin. de Purgat. vulg. c. 1. eod. c. Monomachiam. 2. quæst. 4. Sed haec reprobatur à Jure Canonico, ut c. 1. de Purgat. vulg. d. c. Monomachiam. Et est Decretum Concilii Tridentini in ff. 25. de Reformat. c. 19. Ubi non solum volentibus Duellum facere, verum & Principibus, Patrinis, Advocatis magna penæ apponuntur: item & spectatoribus. Ideo sciendum, quod usque ad undecimum saeculum erat in usu haec Purgatio vulgaris, quæ ad probandum innocentiam infamati ex delicto, cogebat illum vel purgare in Duello, vel

vel ferrum igneum manibus stringere, vel super vomeres ignitos ambulare, vel aquam ferventem bibere, ut scribunt DD. quos cumulant Barbosa, & Emanuel Gonzalez in Comment. ad cap. I. & seqq. de Purgat. vulgari. Ubi referuntur multa miracula personarum innocentium; quibus addendum est illud Sancti Chunegundis Augustae, Uxorii Sancti Henrici Imperatoris, quæ licet Virginitatem illibatam servaret, calumniosè accusata de incontinentia super ardentes vomeres nudis pedibus illa se ambulavit; ut scribit Surius in eius Vita die 3. Martii. Canonica purgatio est illa, quæ fit per Juramentum, ut putasi is, qui est crimen infamatus, jurat, se non esse tali criminis, vel macula inquinatum: & hæc Sacris Canonibus comprobatur. §. Canonica. hoc tit. de Purgat. Canon. per tot. tit. & 2. quæst. 4. per tot. & 15. q. 5. Vulgari penitus prohibita.

Quo ad Tertium. Purgatio inducitur in iis casibus, in quibus non adiungunt Testes, qui possint convincere suspectum de crimine; quando enim crimen est notorium, non inducitur purgatio. cap. Cum dilectus. de Purgat. Canon. c. Evidentia. de Accusat. §. Plane hoc tit. Et tunc inducenda est, quando infamatus est apud bonos, & graves; & infamia non habuerit ortum ab inimicis. extr. de Purg. canon. c. Cum in Juventute. Et quamvis generaliter ratione criminis purgatio inducatur; aliquando tamen inducitur ratione defectus. cap. Accedens extr. eod. Aliquando propter surreptionem. c. Ex parte. extr. de Offic. Ordin. Aliquando in merè civilibus Purgatio inducitur. cap. Quod ad Consultationem, secundum unam lecturam, extr. de Sent. & re Jud.

Quo ad Quartum. Ex iam dictis patet, Purgationem illi indici, qui de crimen est infamatus, sed non convictus; ut in nostro tit. in princip. Et docet Goffred, in sua Summa. de Purgat. Canon. cap. De hoc autem. de Simon. & cap. Nos inter. De Purgat. Canon.

Quo ad Quintum. Purgatio fit hoc modo: ille, qui est suspectus aliquo modo ob famam de crimen; jurat, se innocentem, & sine aliqua culpa de criminis objecto; & adducit purgatores, qui jure jurando affirmant, se verè credere, ab eo, qui se purgat, verum esse Juratum. c. Constitutus. de Purgat. Canon. c. Cum dilectus. c. Cum P. Manconella. eod. tit. d. §. Canonica. Et isti compurgatores debent esse bona fama, & opinio, nec de aliquo crimen condemnati, & ab Ecclesia approbati; nec debent esse Vicini, aut habere conversationem cum purgando, ut in dictis Iuribus.

Quo ad Postremum. Effectus Purgationis est, ut sequuta Purgatione, legitimè facta, pro Innocente habeatur qui se purgavit. Qui si fortasse in Purgatione defecerit; tunc habetur pro convicto, seu confessio, nisi aliud judicantis discernet æquitatem. §. Quicunque. hoc tit. Ita notatur in c. Extravag. Urban. Pontif. Sane in vinea. in communibus. Etiam si sponte oblatum sit, per Concil. Trid. sess. 21. cap. 1. de Reform. Hinc etiam Simonia committitur si quis pro personis Ecclesiasticis deducendis in Sedem, vel Sacerdotibus instituendis, vel sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus aliquid accipiat. §. Sed tunc quoque. hoc tit. cap. Cum Ecclesia. eod. & l. quæst. 3. cap. Si quis objecerit. cap. Suam. ext. eod. nisi aliquid gratis concedatur; ita notatur in d. cap. Suam. & in Abbas. §. Sciendum. h. r. K 3

Homicidium; Adulterium; Stuprum, Rapi- na, Furtum, Usura, Falsum, Injurie. Itaque de his omnibus distinctè intendit tractare. Auctor: Et primo loco de Simonia; videbimus igitur:

1. Quid sit Simonia?
2. Unde dicta?
3. Quot species?
4. Quomodo committatur?
5. Quis possit hoc crimen deferre?
6. Qui sunt effectus hujus Accusationis?

Quo ad Primum. Simonia nihil aliud est, quam Studiosa voluntas, seu cupiditas emendi, aut vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa; ut hic in princ. Et not. in c. Consulere, ext. eod. Et per Host. in sua Summa. eod. tit. §. 1. Spiritualibus autem annexa sunt, ut Jus percipiendi fructus perpetuū, secundum Host. in Summ. eod. d. §. 1. Vel Jus Patronatus. c. Quanto, de Jud. & c. Quia Clerici. de Jure Patron. Et de hac definitione notat Abbas in c. Nemo ext. eod. Alia autem definitio traditur hic in princ. ut per te videre poteris.

Quo ad Secundum. Simonia dicta fuit à Simone Mago, qui fuit primus hujus sceleris Inventor: ut hic in princ. & apparet in Actis Apostolorum c. 8. c. Qui studet. l. q. 1.

Quo ad Tertium. Simoniæ duæ sunt species Conventionalis, & Mentalis. Conventionalis est, cum aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & convention. §. Simonia inf. hoc tit. c. Sunt nonnulli. 2. q. 1. Mentalis est, cum nullum quidem intercessit paetum, sed sola prava dantis, & recipientis mens, & intentio concurrit. d. §. Simonia. Et de hac dist. vide Abb. in d. cap. Nemo. vers. Sed oppon. & in c. Consulere. ext. eod. Moralista tamen, & communiter omnes DD. addunt tertiam speciem, & est Simonia Realis, quando scilicet passiones Simoniæ sunt effectuatæ. Reginald. lib. 10. cap. 27. num. 419. & ego dixi in meis Decisionibus Miscellaneis. Decis. 22. per totam.

Quo ad Quartum. Simonia committitur quotiescumque pro Re spirituali, vel spirituali annexa, pecunia, vel aliud recipitur; ut supra in definitione patet; Vel si quis favor promittatur. §. contrahitur. b. t. d. c. Sunt nonnulli. 1. q. 1. Vel obsequium humanum præstetur. d. cap. Sunt nonnulli. & cap. Cum essent. eod. Quod intellige si principaliter id præstetur propter beneficium Ecclesiasticum. Secundariò tamen bene potest sperari, & concedi beneficium hoc modo; ita notatur in c. Consuluit. d. 74. & in cap. Quid prodierit. d. 61. & per Innoc. in c. Venerabilem. de Elect. in fin. in Verb. Fiducia. Unde inferatur, quod Episcopus pro manuum impositione; ita nec Minister, nec Notarius pro Ordinatione potest aliquid recipere. §. Et sicut. hoc tit. cap. Totum. 1. q. 3. & est tex. in Extravag. Urban. Pontif. Sane in vinea. in communibus. Etiam si sponte oblatum sit, per Concil. Trid. sess. 21. cap. 1. de Reform. Hinc etiam Simonia committitur si quis pro personis Ecclesiasticis deducendis in Sedem, vel Sacerdotibus instituendis, vel sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus aliquid accipiat. §. Sed tunc quoque. hoc tit. cap. Cum Ecclesia. eod. & l. quæst. 3. cap. Si quis objecerit. cap. Suam. ext. eod. nisi aliquid gratis concedatur; ita notatur in d. cap. Suam. & in Abbas. §. Sciendum. h. r.

Alius

T I T. III.

De Simonia.

Deiectorum alia offendunt Deum principaliter: Quædam vero hominibus damnum inferunt. Deum offendunt Simonia, Apostasia, Sortilegium, Maledicentia, Sacrilegium. Hominibus vero lassionem inferunt

Alius casus est, quando aliquid datur pro liberando se à molestia, quæ indebet infertur. *Sed idem hoc sit.*

Quod ad Postremum. Varii sunt effectus hujus criminis. In primis autem Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace, etiam si ignorante electo sit commissa Simonia: unde si eo reclamante aliquid datum sit non committitur Simonia. *§. Plane, hoc tit. cum simil. §. Sed videamus. hoc, tit. c. penult. de Elec.* Cum eo autem, qui simoniace simplex beneficium obtinuit, potest Episcopus dispensare, tribus tamen intervenientibus. Primo, quod Simonia sit commissa ignoranter ab eo, cum quo dispensatur. Secundo, quod beneficium sit simplex. Tertio, quod praecedat libera Resignatio. *d. §. Sed videamus. d. cap. penult. & in cap. de Simoniace. eod.* Secundus effectus est, quod simoniace ordinans cum suo ordinato, & Clerico mediator est deponendum; quod si mediator Laicus fuerit, excommunicatur. *§. Ac veluti, hoc tit. cap. Si quis Episcopus. & c. Si qui à Simoniacis. & cap. de cetero. I. q. 1. c. Cum satis. ubi Abb. eod. & c. Per inquisitionem de Elec.* Si quis verò beneficium simoniace fuerit consequitus, si per accusationem fuerit convictus, privatur beneficio, & deponitur: Si vero per inquisitionem, tunc privatur quidem beneficio, sed tamen post peractam penitentiam permititur in suo ordine ministrare. *§. Quod si non b. t. cap. Presbyter. I. quasf. 1.* Secundus casus probatur in d. cap. Generaliter. *il 2. de Accusat. & est tex in cap. Dilectus 2. eod.* Et quod dicitur de beneficio sic obtento, habet locum etiam in dignitate simoniace impetrata: ut per Goffr. in sua Summa eod. num. 20. argum. *c. Dudum Rothomag. extr. de Elec.* Unum tamen hic a nobis notandum venit, quod si quis parvulus propter parentum cupiditatem per pecuniam Ecclesiam sit consequitus, post liberam resignationem, cum copere dispensari. Cetera videri possunt apud Goffred. in sua Summa eod. Et quoniam saepe saepius Beneficiati in suorum permutatione Beneficiorum faciunt ad invicem pacta Simoniaca; ad ea cognoscenda, legantur mea Discordiae Forenses, tum de Beneficiis. Discord. 51, tum de Jurisdictione Discord. 51, in quibus planè, & plenè ostenditur, quæ Pacta sint licita? & quæ sint Simoniæ vitio infecta?

T I T. IV.

De Hæreticis, Schismaticis, & Apostatis.

VIdimus de uno crimen, quod continet Delæctionem, ut in §. fin. supra de Dupl. purgat. sequitur nunc de aliis videre; & in hoc titulo videbimus:

1. *Quid dicantur Hæretici?*
2. *Qui dicantur Schismatici?*
3. *Quid dicantur Apostata?*
4. *Quid sit Apostasia, & quotuplex?*
5. *Quæ sint horum delictorum pena?*

Quod ad Primum. Hæretici sunt, qui vanæ gloriæ, principatusque sui causa, vel alterius temporalis commoditatis, fallas opiniones dignunt, aut sequuntur; ut hic in princ. & in cap. *Hæretici. 24. q. 3.* Et horum sex species enumerantur à Goffredo in sua Summa, in tit. de Hæretico. Primo, novas opiniones sequendo, & tunc dicitur *Hærefarcha*, sicut Arrius, Sabellius, & Macedo, quorum Sectatores & ipsi hæretici dicuntur vel Arriani, vel Sabelliani, vel Macedoniani, cap.

Quid. §. Sabelliani, & §. Arriani, & §. Macedonia. ni. 24. q. 3. Secundo, Scripturam alter interpetando, quam sensus Spiritus sancti flagitat. *cap. Hæretici. d. 24. q. 3.* Tertio loco dicitur hæreticus, qui à Sacramentis Ecclesiæ, & communione fidelium est divisus. *cap. Quod autem 4. quasf. 1.* Quartò, hæreticus dicitur Sacramentorum perversor, ut Simoniacus, c. patet. I. ult. Quinto loco dicitur hæreticus, qui dubius est in fide. c. 1. *extr. de Hæret.* Sexto modo dicitur hæreticus, qui Romana Ecclesiæ privilegium, ab ipso Summo Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur. *cap. I. 22. d.*

Quod ad Secundum. Schismati sunt illi, qui se ab unitate Ecclesiæ per inobedientiam separant, ut hic in princ. & Abb. in c. Tua. de Schismat. Schisma enim est illicita discessio eorum, inter quos unitas esse debet. *c. Schisma. 24. q. 1.* Et differt Schisma ab hæreti, quia hæretis in principio habet perversum dogma, quod non habet Schisma, sed in fine contingit aliqua hæresis. *c. Inter hæresim. 24. q. 3.* ita ut ex his possumus etiam concludere, quod idem sit hæretis, & schisma, quia nullum schisma est, quod sibi aliquam tandem hæresim non configat; ut hic in princ. & per Abb. in Rubr. eod. & per Host. in Summ. eod. de Schismat. & per Archid. in d. cap. Inter. & notatur in cap. *Quia dilig. gentia. de Elec.*

Quod ad Tertium. Apostata sunt illi, qui à statu Fidei, Obedientiæ, vel Religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt. *§. Apostata. inf. hoc tit.* Et hinc etiam dicitur Apostata, quasi post status, id est retrogradus status: & Apostata, quasi retro stans, vel retro abiens. *c. Non observatis. 26. quasf. 7. & c. fin.*

Quod ad Quartum. Tres sunt Apostatae species, ut in d. §. Apostata: & per Hostiens. in Summ. eod. §. Quod species. Et per Glossam, & DD. in cap. 1. de Apostat. Prima est perfidia, cum quis scilicet à fide recedit. *c. Non potest. 2. q. 7. & cap. Quidam. de Apost.* Et in cap. *Contra Christianos. de Hæret. in 6.* Alia est inobedientia, cum scilicet quis praeceptum sui Superioris sponte transgreditur; sive Patrum regulis, vel Constitutionibus non obtemperat. *c. Alieni. 3. q. 4. & c. Alieni. 2. q. 7. & cap. Si quis. & cap. Illud. de Majorit. & obed.* Tertia, Irregularitatis, & ea est, cum quis ab ordine suo, irrevè assumpta Religionis recedit. *c. fin. dist. 50. & cap. Legi. 16. q. 1.*

Quod ad Potremum. Hæretici, si Clerici sint, deponuntur, & traduntur iudicio secularis Judicis puniendi; & intellige, quod Ecclesia tradit hæreticum clericum seculari Judici, cum relinquendo. *cap. Ad abolendam. extr. eod. de Hæret. §. 1. & c. Cum non ab Homine. ext. de Judicis. c. Novimus. de Verb. signif. c. Ad falsariorum. ext. de Crimin. fals.* Ecclesia enim pro damnamis corporaliter supplicat. *c. Reos. 23. q. 5. l. Adjector. C. de Episc. audit.* Et privantur officio, & beneficio. *§. In hæreti. hoc tit. d. c. Ad abolendam.*

Laici vero puniuntur ad arbitrium Judicis secularis ad requisitionem Episcopi. *cap. Cum secundum eod. in 6. & cap. Ad Abolendam. eod.* primo enim bona hæreticorum post sententiam publicantur. *§. Bona. hoc tit. c. Negantis. & c. Excomm. eod. d. c. Cum secundum.* Quod extenditur etiam ad doteum uxoris ipsius hæretici, si scienter cum hæretico contraxerit. *§. Sed & hoc eod cap. Accusat.* *§. penult. eod. in 6. l. Quisquis. Ad l. Jul. majest. §. Interdum. Instit. de Hæret. qua ab Intest. defer.* Et pro,

Et propter criminis enormitatem etiam post mortem hæretici, ipsius bona confiscantur. §. Post mortem. inf. hoc tit. d. cap. Accusatus. §. penult. Secundo privantur Sepultura Ecclesiastica. §. Ecclesiastica. h. t. Et tumulantes eos scienter excommunicantur, nec ante absolvuntur, quam propriis manibus eos exhumaverint; & locus, ubi hæreticus est positus, perpetuo caret sepultura. d. §. Ecclesiastica. Et de hoc notatur in cap. Potest. de Re judic. in 6. c. Quibusdam de Penit. &c. Ubi periculum. §. Crux. de Elett. in 6. cum similibus. Tertiò descendentes ab hæretico usque ad secundum gradum, & descendentes ab hæretica usque ad primum beneficio Ecclesiastico, & officio publico privantur. §. Sed & eorundem. hoc tit. d. t. Ad abolendam. cap. Filius. §. Quod si quis. de Penit. in 6. c. Statutum. 2. eod. in 6. Hoc tamen non habet locum in filiis, & descendantibus eorum, qui emendati sunt, & unitati Ecclesiae reincorporati; idest qui ab Ecclesia receperunt pœnitentiam; vel saltene eam recipere sunt parati. §. Hoc tamen. cum seq. hoc tit. de. c. Statutum. & facit cap. Ex tenore. de Temp. ordin. & c. fin. de Furt. Et nota, quod suspecti de hæreti, nisi se purgant, sunt excommunicandi, & si in excommunicatione insorduerint, condemnantur tanquam hæretici. §. Si verò. h. t. c. Excommunicatus. §. Qui verò. & d. cap. Ad abolendam. eod. Etsi quis postquam hæresim abjuraverit, iterum in eam incidet, seculari Curia puniendum traditur, non tamen ei pœnitentia denegatur. §. Quod si. h. t. de. c. Ad abolendam. & cap. Super eo. eod. tit. in 6.

Peccata autem Schismatice sunt, ut excommunicetur, deponatur, bona ei confiscantur, & quæ ab eo gesta sunt, nulla declarentur. §. Utrumque. hoc tit. c. Quoniam in fine. de Off. Ord. c. 1. de Schismat. in 6. Et quomodo gesta per schismaticum nulla sint, vide per Abb. in cap. 1. de Schismat. in fine.

Apostatae autem puniuntur, quia efficiuntur infames, & excommunicantur; & etiam aliis pœnitentia secundum diversitatem Apostasie. §. fin. hoc tit. Ita Abb. magistraliter in cap. 1. de Apostat. & per Holt. in sua Summ. de Apostat. §. Qualiter. & per Goffred. in summ. eod. num. 3.

T I T. V.

De Sortilegiis, Maledicis, & Sacrilegiis.

Absolutis antedictis speciebus delictorum, nunc ad alias species fit transitus, & agitur de delictis, quæ secundum Canones possunt etiam puniri respectu Laicorum in foro seculari: Et pro tituli expeditione videbimus:

1. Qui dicuntur Sortilegi?
2. Qui Maledici?
3. Qui Sacrilegi?
4. Qua pena sint contra hos delinquentes statuta?

Quo ad Primum. Sortilegi illi appellantur, qui praetextu Religionis per quasdam fortis divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione facta, futura promittunt, ut sunt Arioli, Aruspices, Incantatores, & similes personæ, quæ quasi initio pacto cum Dæmoni inter homines fidem auctorari contendunt. §. Sunt autem. hoc tit. cap. Sortilegi. 26. qu. 1. & qu. 5. c. Aliquanti.

Quo ad Secundum. Maledici illi appellantur, qui impura lingua in Deum, vel in ejus Sanctos

blasphemias inferre non erubescunt. f. Diversa hotit. Abb. in c. 2. de Maled.

Quo ad Tertium. Sacrilegi illi appellantur, qui vel circa personas, vel circa res, aut loca sacra delinquunt, ut sunt illi, qui res furantur sacras, Ecclesiæ incidunt, vel simili modo delinquunt. Commititur enim sacrilegium vel ratione rerum, vel ratione personarum. Ratione rerum, veluti cum quis sacram de non sacro, vel sacram desacrum, vel non sacram de sacro aufert. Gloss. est in l. Divus. ff. ad l. Julianum pecular. & cap. Quisquis. 17. q. 2. Vele tam si intta certos paflus aliquid furatur. d. c. Quisquis. §. Sacrilegium, hoc tit. Immò committitur sacrilegium per turbationem solùm rerum Ecclesiasticarum. c. Conquestus, ubi Abb. de Foro compet. Contrahitur etiam per invasionem rerum patrimonialium ipsius Clerici, ut notat Abb. in c. Caterum, vers. nota ergo ex omnib. de Jud. Ratione personarum sacrilegium perpetratur, cum quis in Clericum, vel Monachum violentias, & impias manus inicit. c. Si quis suadente. 17. quest. 4. Vel cum persona Deo dicata appetantur per coitum. cap. Impudicas. 27. quest. 1. §. Personarum. inf. hoc tit. Sed de hoc cap. infra dicetur in §. Penult. de Adulce. & in §. Si quis igitur cum plurib. seqq. inf. de Sent. excomm.

Quo ad Postremum. In primis scias, quod Sortilegium semper saltem hæresis suspicionem inducit, sive committatur sortilegium circa aras idolorum, si thura, nefariae preces emitantur, sacrificia offerantur, Dæmones consuluntur, & si eorum responsa accipiantur. cap. 11. quest. 26. q. 2. Item si quis associet sibi ad sortes exercendas hereticos, vel facit predicta cum Corpore, & Sanguine Christi; vel si, ut in fortibus possint habere responsa, puerum rebaptizant, ut refert Paulus Ghirlanus in suo Tractatu, quem de hac materia facit; sive si quis pro fortibus habendis non adores Dæmones, sed solum ad tentandam mulieris pudicitiam invocet, vel poculum amatorium miscat: quamobrem contra sortilegos antedictos Inquisitores hereticae pravitatis cognoscunt; ut hic in princ. facit tex. in d. §. Sand. Et tradit Abb. in c. cum sit. Vers. item & addo. d. Foro competit. Ad rem nostram, Sortilegi, & Incantatores dejiciuntur ab Ecclesia, & nisi resplicant, perpetuo anathemate feriuntur. §. Ariolorum. hoc nosfr. tit. §. Exprimiss. 26. quest. 5. c. Illud. sane. in fin. 26. qu. 2. Et si Clerici existant, degradantur. d. cap. Aliquanti. 26. quest. 5. & cap. Si quis ariolos. & cap. Admonent. 26. q. 7. & per Host. in Summa. eod. §. Qua sit pena. Et de eorum punitione exstat Constitutio 46. Gregor. XV. qua incipit: Omnipotens Dei, &c. edita Die 20. Martii 1623. Illis autem, qui sunt maledici, debet pœnitentia injungi, quam si facere recusent, ab Ecclesia arantur, & post mortem careant Ecclesiastica sepultura. §. Diversa hotit. c. 2. de Maled. c. de Viro. 12. qu. 2. cap. Frater. 17. quest. 4. Blasphemare autem est attribuere aliquid Deo, quod illi non convenit; vel negare de eo, quod ipsi convenit; vel attribuere creaturæ, quod convenit sibi Deo. Ita D. Thomas 2. 2. quest. 13. art. 1. ubi etiam Caghet. in Verb. Blasphemia. Et eadem pœna puniuntur etiam sacrilegi. Sed tamen advertendum est, quod Sacrilegus quandoque pro modo delicti gravius punitur; interdum enim ultimo damnatur supplicio; ut per Host. in Summa. eod. in fin. Nunc Sacrilego pœnitentia beneficium penitus denegatur, quod intellige in illo tantum crimi.

crimine, super quo non vult satisfacere; namque in aliis imponitur Poenitentia, qua licet non sit fructuosa quo ad vitam æternam; tamen valebit ad mitius supplicium subeundum. *c. Ult. §. Ult. de Panit. d. 4. & notat in cap. 2. de Raptor.* Quandocumque anathemate vincitur, *cap. Conquensus de For. competen. d. cap. Quisquis. 17. q. 4. cap. Nulli. 12. q. 2. & c. Prædia.* Nunc perpetua infamia damnatus carceri traditur. *cap. Attendendum. 17. quas. 4. c. In primis. 2. q. 1.* Nunc exilium ei imponitur, aut depositione coercetur. *cap. Si quis deinceps. 17. q. 4.* Aliquando etiam pecuniaria pena multabitur. *d. c. Quisquis. cap. in litteris. de Rapt.* Sed non modo delinquentes his penis puniuntur, sed etiam consentientes, & cooperantes. Item Sacerdotes ipsis Pœnitentiam dantes, vel sepulture eorum intervenientes pari pena puniuntur; vel & si ab iis eleemosynam recipiant. *§. Non solum hoc tit. cap. Omnes. 17. q. 4. & ibi not. & vide notata in c. Ex transmissa, de Decim. facit cap. Super eo, de Rapt.*

T I T. VI

De Furtis.

POstquam supra in §. fin. tractatum est de quādam specie Furti, nempē de Sacrilegio, nunc in genere de Furtis tractatur, & circa tituli expeditionem videbimus:

1. *Quid sit Furtum?*
2. *In quibus Rebus consistat?*
3. *Qua sit pena Canonum in Fures?*
4. *Quā hac pena teneantur?*

Quō ad Primum. Furti nomine quæcunque illicta Rei aliena usurpatio continetur; sed nunc de his agitur Furtis, quæ speciali nomine destituta, generali Furti appellatione continentur, ut hic in princip. *§. Item obicitur. & c. Panale. 14. q. 5.* Furtum vero est contrectatio Rei aliena, quæ sit animo lucrandi, invito Domino; & dicitur a Furto, idest nigro; eo quod clam, & obscurè, & plerumque de nocte fit; vel à fraude, vel à ferendo, idest auferendo. *l. 1. ff. eod. & refert Goffr. in Rubr. ext. eod.*

Quō ad Secundum. Furtum committitur in rebus mobilibus, & corporalibus, non autem in immobilibus, vel incorporalibus, quæ nec tradi, nec contrectari possunt. *§. Quod autem. Inst. Civil. de Usucapiens.*

Quō ad Tertium. Præter Leges Civiles, de Jure Canonico est constituta pena in Fures, ut si fuerint hac infamia notati ad Ordines sacros promoveri non posint, quinimmo si sint promoti, ab iisdem dejiciendi sunt, & si depositi sunt incorrigibiles, excommunicantur, & demum potestati sæculari tradi debent. *§. Fures. hoc tit. cap. Cum non ab homine. de Judic. cap. Tua. de Peinis.* Et si Fures in prædando, vel furando occiduntur, non est pro eis orandum. *cap. Fures. ext. eod. §. Et si dum. hoc tit.* Et ratio est, quia præsumitur, quod decadant in peccato mortali. *cap. Placuit. 23. qu. 5. cap. Neque. 88. dist. cap. Pro obsequiis. 13. q. 2.* Qui si vulnerati confessi fuerint, communio eis non est deneganda. *d. §. Et si dum. cap. Peccantes. 50. dist.* Et illis etiam sepultura conceditur. *cap. fin. 13. q. ult. & not. in cap. 2. eod.* Et dictum est supra de Sepultur. Et hoc procedit non solum si confessi sint Sacerdoti, verum etiam si Diacono, immo etiam Laico. *cap. Sanctorum est. de Consecrat. dist. 4. cap. Quem paenitet.*

circa finem. *de Panit. dist. 1. cap. 1. in princ. dist. 6.* Sed advertas, quod hoc casu Laicus non potest absolvere, quia non habet potestatem clavium, sed Deus remittit peccatum per contritionem; ut per Abb. in cap. 2. eod. Nec Papa posset dare talen potestatem non Sacerdoti, de quo notatur in cap. *Pervenit. dist. 95.* Verum a pena excusatur, qui propter necessitatem cibaria, vestimenta, vel pecus furatus fuerit. *§. Sed hoc tit. cap. Si quis propter. eod.* Etenim propter necessitatem omnia sunt communia. *cap. Disceipulos. de Consecrat. d. 5. & cap. 1. dist. 42. & 12. q. 1. cap. 2. & c. Quod autem. 13. q. 8. & c. Sicut. d. 47.* Qui tamen tali casu furatur, debet credere Dominum permisssum. *§. Furtum. Inst. Civil. de ob. qua ex del. nasc.*

Quō ad Postremum. Non solum tenetur furti is, qui ipsum committit, sed etiam ille, qui consilium ad furtum, aut auxilium dedit. *§. fin. hoc tit. & not. in c. 1. de Offic. delegat. facit §. Si verò opem. Inst. Civil. de Obligat. qua ex delict. cap. Penult. eod.* Et nota secundum Goffr. in sua Summ. eod. n. 8. Quod consilium dat, qui persuadet, impellit, & instruit aliquem ad furtum faciendum: opem verò fert, qui ministerium, & auxilium præbat ad surripiendas res. *Inst. Civil. §. Interdum. eod. l. In furti actione. §. Ratio. ff. eod.* Et tenerit furti non manifesti. *l. 1. qui opem. ff. eod. tit.* Non tamen de consilio quis tenetur; nisi furtum fecutum sit. *d. l. 1. qui. §. Situ.* Item nota ex supradicto §. fin. quod ille quoque reus est, qui furti conscient domino querenti non indicat. *cap. Qui cum fure. ext. eod.*

T I T. VII

De Usuris.

Superiori titulo de Furtis dictum est, sed quoniam Furtum quodammodo committit, qui usuram exercet. *c. Si quis usuram. 14. q. 4. id est de Usuris hic tractatur, & videbimus:*

1. *Quid sit Usura?*
2. *Unde dicatur?*
3. *Quot sunt eius species?*
4. *In quibus rebus committatur?*
5. *Qua pena statuantur contra Usurarios?*
6. *Qui teneantur paenis istis?*

Quō ad Primum. Usura est quidquid ultra sortem mutuaram percipitur; ut hic in princ. *c. Plerique. & cap. Usura. 14. qu. 3.* Cui descriptione addi, sive pacto, sive intentione aliquid sorti accedit. *cap. 1. ext. eod. & c. Consuluit. cap. Si feneraveris. 14. q. 3.*

Quō ad Secundum. Usura dicitur ab usu, quia scilicet pro usu pecunia recipitur, ut hic in princ. & per Abb. & Goffr. in Rubric. ext. eod. vel ab usu aris, nam principaliter in usu pecunia committitur.

Quō ad Tertium. Due sunt species Usura. Alia est corporalis, & iniqua, quæ committitur inter homines, dum contractus excent; & hec subdividitur; Alia enim est fenus sortis; Alia est fenus fanoris. Quod secundum speciem exercit, etiam secundum leges infamia notantur. *l. Improbum fenus. c. Ex quibus causis infam. c. Infames. §. Trix. 3. q. 7.* Sed secundum Jura Canonica in utraque specie ipso Jure infamia interrogatur, cùm in utraque committatur peccatum mortale. *6. q. 1. c. Infames.* Altera species est spiritualis, & æqua; ut quando aliquid misericorditer tribuimus, ut à Domino multipliciter, & in perpetuum

taum tributam mensuram recipere valeamus. c.
Sicut non sive. 46. dist. arg. c. In singulis. 76. dist.

Quod ad Quartum. Usura in solo mutuo propri committitur, ut dicit Goffr. in tit. præc. n. 5. Mutuum autem consistit in iis rebus, quæ pondere, numero, vel mensura continentur, ut aes, argentum, & aurum; vel quæ ad mensuram dantur, ut frumentum, vinum, & oleum: Sed nihilominus præter has res committitur etiam Usura, ut si ego mutuum tibi aliquid ex his, quæ consistunt in pondere, numero, vel mensura, & tu pro usura promittis mihi equum, vestem, prædium, vel quid aliud; hoc enim causa Usura dicitur. d. Plerique. 14. q. 3.

Quod ad Quintum. Varie sunt poena à sacris Canonibus in usurarios statuta, nempe infamia, excommunicatio, amissio Beneficiorum, & officiorum, & Ecclesiastice sepulturæ privatio. §. Multiplicibus, b. t. c. Quia in omnibus, eodem, c. Quamquam, eod. in 6. Immo nec domus debent locari exercitentibus usuris. cap. primi. eod. in 6. cap. Si vero de Sent. Excom. Accedit, quod testamenta illorum non valent, etiamque disponant in pias causas. §. Testamenta. cum sequenti. b. t. d. c. Quamquam. eod. in 6. Sed postquam usuræ sunt extorta debent restituiri, vel ab his, qui receperunt, vel ab heredibus, etiamque non absint personæ, quibus sit facienda restitutio, tunc enim in pauperes usuræ erogantur; quinimmo de necessitate debet fieri hujusmodi erogatio in pauperes; nisi paupertas evidenter excusat eum, qui debet facere restitutionem. §. Planè hoc tit. cap. Cum tu. ubi Abb. extr. eod. Et nota, quod in quantum dicimus, paupertatem excusare, supplex, quod si veneris ad pinguiorem fortunam, tenetur, ut antea tenebatur. c. Odoardus. de Solutione, arg. I. Si delitoris. ff. de cestione honor. & c. Si quis de corpore. 26. q. 6. & notatur in c. Cum tu. Illud etiam advertendum est, quod Judex censura Ecclesiastica potest præcipere, ne scenerores usuras conventas exigat, & ut exactas restituat, quamvis fuerit Juramentum interpositum de non repetendis usuris. §. Sed & si quis hoc tit. Et regula generalis est apud Theologos, & Canonistas, quod Usurarius in Sacramento Pœnitentiae absolvitur non potest, nisi facta Usurarum restituzione, ut videtur est apud Leotardus. de Usuris. quæst. 96. num. 19. & apud Mastrum in Theolog. Mor. disp. 5. num. 93. Siquidem Usura est gravissimum peccatum, obligans ad restitutionem; & qui alterius afferit, hereticus est. Clem. unic. §. fin. de Usuris. Ideo Usurarius non est capax Sacramentalis absolutionis ante factam restitucionem, vel idoneam cautionem præstitam de illa facienda. cap. Quia in omnibus. De Usur. c. Quamquam. eod. tit. in 6. ubi etiam statuitur, ne tradatur Ecclesiastice Sepultura, eti pœnitens decesserit, ante factam ipsam Usurarum restitucionem. Concord. Clem. 1. Verb. Manifestos. De Sepulchro. Quinimmo etiam Judæi publici scenerores sunt puniendi, & excommunicatione mulctandi; scilicet eis interdicendo commercium cum Christianis. §. Judæi quoque hoc tit. cap. Post miserabilem. & c. Quamvis de Usuris, non enim licitum est Judæis exercere Usuram cum Christianis, ut probat Leotardus de Usur. qu. 100. num. 32. & tenet Rota Romana par. 5. recentior. Décis. 301. à num. 31. & seqq. & notant mea Erotemata cap. 79. n. 48. usque in fin.

Quod ad Ultimum. Omnes tenentur poenis supradictis, qui in mutuo recipiunt aliquid supra

fortem, tribus caſibus exceptis; videſicet, Damni emergentis, vel lucri ceſtantis, vel periculi rei mutuatae in ſe fuſcepti. Primus caſus eſt Damni emergentis, idest, quod qui mutuò dat ſuam pecuniam alteri, hac de caſa ſentiat aliquod damnum; ſunt tamen neceſſariae tres conditiones, ne Usura committatur; Una, quod nihil exigatur ultra damnum; Altera, quod damnum ſit verum, non autem fictum; & Tertia, quod Mutuatarius ab initio ſit monitus de hoc damno, & conſentiat illud compenſare. Card. Toletus in Summa. lib. 5. cap. 32. & 33. & alii, quos ego allegavi in meis Decisionibus Mifcellan. decis. 33. num. 1. & 2. Secundus caſus eſt Lucri ceſtantis; illud ſcilicet, quod Mutuans lucratuſ eſtet cum ea pecunia, quam mutuo dedit; & in hoc pariter tres concurrere debent conditiones: Una, quod illa pecunia verè eſtet destinata ad negotiationem; Altera, quod Mutuans non habeat aliam pecuniam otiosam; & Tertia, quod non exigatur, niſi tantum, quantum vere lucratuſ fuſſet ipſe mutuans, detracſis expensis ſolitis fieri in negotiatione, & hoc poſt annum, & volente, ac conſentiente mutuatario, ut latius in d. Decis. Mifcellan. 33. num. 3. & 4. ubi DD. Tertiū caſus eſt, si mutuans poſt datum pecuniam mutuo fuſcipiat in ſe periculum ejusdem pecunie, vel mercium, quas mutuatarius cum eadem pecunia emeret ad negotiandum, nam ratione Periculi potest licite lucrum recipere; ſed haec una conditio neceſſaria eſt, ut non detur pecunia Mutuatario cum hac obligatione, perſolvendi aliquid plus, ratione Periculi; ſed relinquatur in ſua libertate ineundi contracuum Aſſecuratioſis Periculi; ut bene advertit Leotardus de Usur. q. 23. n. 5. ubi DD. cumulat; quibus addendi ſunt Emanuel Gonzalez in cap. Naviganti. n. 8. & ibid. Fagnanus n. 19. de Usuris; & alii à me allegati in meis Discor diis Forensibus de Jurisdictione, Discord. 31. in qua plenè diſerui de ſcenore Nautico, de Cambiis maritimis, & de Contractibus Aſſecuratioſis, oſtendens, quando ſint liciti? & quando non? ſed Usurarii.

T I T. VIII.

De Adulteriis, & aliis Conjunctionibus illicitis.

Quemadmodum in Vitiis Capitalibus poſt Avaritiam ſequitur Luxuria, ita hic poſt tractatum de Usuris, quod eſt magnum Avaritia ſcelus, ſubnecetur Adulterium, tanquam preci piuum Luxuriæ flagitium, & agitur de aliis illicitis conjunctionibus; & pro Tituli declaratione vi debimus:

1. Quid fit Adulterium?
2. Quotuplex?
3. Quo jure puniatur?
4. Quibus penis?
5. Quot ſint species illicitarum conjunctionum?
6. Quibus penis earum ſingula multentur?

Quod ad Primum. Adulterium eſt alieni thori violatio. Vel ut ſcribit S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. Eſt illicitus concubitus conjugati, vel conjugata; & dicitur Adulterium, quaſi ad alieni thori accessus. cap. Lex illa. §. Quam ergo. 39. q. 1. & cap. Non mactaberis. 32. q. 5.

Quod ad Secundum. Duplex eſt Adulterium, Spirituale, & Carnale. Adulterium Spirituale eſt

L

quod-

quodlibet mortale peccatum hominis Christiani; quoniam quilibet Anima Christiana est sponsata Christo, juxta illud *Osea* 2. 20. Et sponsabo te mibi in fide. Adulterium carnale est illud supra definitum, quod subdividitur in *Simplicem*, & *Duplicem*. Primum est, quando unus tantum ex Adulteris est conjugatus. Alterum, quando uterque habet conjugem; & hoc gravius est: potissimum si adultera est conjugata. *Maistrius in Theol. Moral. disp. 11. num. 125.* & gravitas consistit, quia offenditur Lex Divinae nempè Matrimonium, quod est Sacramentum Ecclesiarum. Luditur Lex Naturalis, quæ præcipit, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Peccata in Legem Canonicas, quæ adeò detestatur hoc scelus, ut in primitiva Ecclesia Adulteros non admittebat ad Sacram communionem, nisi post Pœnitentiam Annor. 15. ut testatur S. Basilius Epist. 3. ad Ambroch. & facit capit. Quid in omnibus. 32. quæst.

7. Quo ad Tertium. Scendum est ex communione D.D. consensu, Adulterium esse delictum mixti Fori; & idè puniti posse tam à Jure Ecclesiastico, quam à Jure Seculari. cap. fin. 32. q. 5. cap. Tua. de Procurator. cap. 1. ubi Glossa. Verbi Canones. Abb. num. 3. & Alciatus. num. 18. De Offic. Ordinar. Quod tamen est intelligendum, ut Secularis Judex procedere possit, quando agitur ad puniendum delictum Adulterii tantummodo; Judex autem Ecclesiasticus tum ad dictam punitionem; tum ad sententiam super thori separatione, in qua Laicus Judex non potest judicare. d. cap. Tua. de Procurator. cap. Plerumque De Donat. Abb. in d. cap. 1. n. 3. & in c. Cum sit. n. 23. de Offic. Ordinar.

Quo ad Quartum. Variis pœnis Adulterium punitur, tum de jure Divino, tum ex Legibus humanis. De Jure Divino punitur Adulter in anima, quæ coelesti privatur beatitudine, juxta illud *Prov. 6. 3.* Qui adulter est, perdet animam suam. Ex Legibus humanis gravissimis pœnis castigantur Adulteri; nam ex Lege Mosayca hi lapidabantur, ut legitur *Levit. 20. 10.* ubi ita: Si Machus quis fuerit cum Uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum Conjuge proximi sui, morte moriatur, Machus, & Adultera. Hinc Sufana ducebatur, ut lapidaretur, ob impactum à Senibus Adulterium. *Dan. 13. 62.* & Mulierem deprehensam in Adulterio Judæi duxerunt pro hac pœna ad Salvatorem. *Ioan. 8. 5.* Ex Jure Canonico Adulteri excommunicantur. cap. Intelleximus de Adulter. Decernitur Divortium ad instantiam Conjugis innocentis. cap. Significati. & cap. Ex Litteris. De Divort. Et Uxor adultera, si Maritus ita petat recluditur in Monasterio toto tempore Vitæ suæ. cap. Gaudemus. de convers. Conjugat. Item amittit Dotem. cap. Plerumque de Donat. inter Vir. & Uxor. Ac si inter ipsos Adulteros facta sit promissio de futuro Matrimonio post mortem Conjugum suorum, insurgit Impedimentum Criminis dirimens, quostante iudicem non possunt inter se Matrimonium contrahere. cap. 1. & 2. De eo, qui duxit in Matrimonio, quam polluit per Adulter. Summa Diana Verbi Impedimenta Marinum. num. 9. Si vero Clericus committat Adulterium, deponitur ab officio, & beneficio; & detruditur in Monasterium ad agendam Pœnitentiam. Glossa. in cap. Lator. 7. quæst. 7. cap. Si quis Clericus & cap. Romanus. 81. dist. Declar. lib. 6. cap. 23. num. 18. & Menoch. De Arbitr.

Jud. cas. 419. num. 60. Hodie tamen haec pœna non est in usu; sed arbitrio Episcopi Clericus Adulter est puniendus. cap. At si Clerici. §. De Adulteriis. ext. de Judiciis. & notat Antonellus de Regimine Milit. Eccl. lib. 6. cap. 33. num. 9. ubi DD. Illud etiam sciendum est, quod si maritus aggreditur Clericum repertum in Adulterio, & Clericus pro sua vita defensione occidat Maritum, remanet irregularis. cap. Petrus. & ibi Abb. & DD. de Homicid. Sylvester. Verb. Homicidium 3. quæst. 4. Belletus Disquis. Clerical. part. 1. §. 5. num. 40. de Disciplin. Cleric. Ex Jure autem Civili Adulteri punitur pœna mortis. l. Quamvis. in fin. C. de Adulter. Auth. Sed hodie. C. eod. tit. Hæc tamen pœna non est in usu; sed secundum qualitatem adulterantium, eos Judex punit vel fuliginatione, vel carcere, vel exilio, aut pœna pecuniaria. Julius Clarus in §. Adulterium. num. 7. Et tandem non ignorandum, quod Adulterii delictum quinquennio præscribitur, adeò ut transactis annis quinque de eo non recipitur accusatio. t. Mariti. §. Quinquennium. ff. de Adulter. l. Adulter. ubi Glossa. C. eod.

Quo ad Quintum. Præter Adulterium sunt aliae novem species illicitarum Conjunctionum carnalium: videlicet Fornicatio, quæ est conjunctione soluti cum soluta; sed vaga: id est modò cum una, modò cum altera feminâ. Concubinatus, dum retinetur domi, vel extra domum Mulier soluta ad effectum coeundi cum illa, tanquam si esset Uxor. Stuprum: & est defloratio Virginis ipsa invitata; quamvis largo modo stuprum dicatur etiam copula carnalis per vim habita cum virga, vel alia Muliere honestè vivente. Raptus, & est violenta abductio feminæ ex ejus domo, causa libidinis. Incestus: quando quis se carnaliter conjungit cum Consanguinea, vel Affine usque ad quartum gradum inclusivè. Sacilegium, dum quis exercet carnalem copulam vel cum persona, Voto solemnî Deo consecrata, vel cum quacunque alia, sed in loco Sacro. Pollutio, seu Mollities voluntaria; quæ est emissio feminis, delectationis causa manibus, vel alio modo, sponte facta. Sodomitæ: & est congressus libidinosus duorum ejusdem sexus; vel maris cum feminâ, sed extra istius vas naturale. Et Bestialitas, quæ est coitus hominis cum animalibus irrationabilibus. Haec tres ultima species dicuntur conjunctiones carnales contra naturam; primæ sex, etiæ illicitæ, secundum naturam. Ita omnes Theologi, & Canonici, quos allegant mea Erotemata Ecclesiastica De Sexto Precepto Decalogi, cap. 66. & seqq.

Quo ad Ultimum. Omnes supradictæ illicitæ Conjunctiones carnales, tanquam enormia delicta, gravissimis pœnis in utroque foro puniuntur. Siquidem, licet simplex Fornicatio de Jure Civili nec prohibita, nec punibilis sit. Julius Clarus in §. Fornicatio. num. 1. & Farinacius de Delictis Carnis. quæst. 137. num. 41. ipsa tamen prohibetur tum Jure Divino, ut *Exod. 20. Deuter. 5. Numer. 25.* & exclamat Apostolus Paulus ad Thessalon. 4. ad Ephes. 5. & 1. ad Corint. 5. & 6. tum Jure Canonico. capit. Nemo. 32. quæst. 4. capit. Audire. 34. dist. cap. Nubendi. in fin. 27. quæst. 1. & in cap. Fornicari. 80. dist. ea ratione, quia ipsa est peccatum mortale, privans Fornicarios Regno Dei; quod adeò verum

verum est; ut afferentes contrarium sint
hæretici. Clem. *Ad nostram de Hæretico*, & habe-
tur in Propositionibus damnatis ab Innocen-
tio Papa XI. *Propos. 48.* de qua Cardenas in *Gris Theolog. Dissert.* 29. cap. 1. Neque obstat, quod
in Foro externo Fornicatores simplices, & Me-
retrices non puniantur; quia puniuntur ad ne-
fandas libidines avertendas, ut ajunt DD. quos
citat Barboſa in *Collect. ad cap. Omnis. dist. 4. n. 4.*
Clerici tamen, ob simplicem Fornicationem, in
Foro Ecclesiastico ad arbitrium Judicis puniun-
tur, etiam depositione, & beneficiorum privatio-
ne, ut probat Farinacius d. quæst. 137. à num. 14.
& seqq. & Belletus de *Panis Clericorum*. §. 2. num. 4.
Porro Laici Concubinari quavis de Jure Ci-
vili non castigantur. *toto tit. ff. & Cod. de Concu-
bin.* De Jure tamen Canonico olim punieban-
tur arbitrio Episcopi. Antonellus *de Regin. Milit.*
Eccles. lib. 8. cap. 29. num. 3. Hodie ex Concilio
Trident. *sess. 24. de Ref. Matrim. cap. 8.* si post trinam
monitionem Concubinas non ejicant, debent
ab Episcopis excommunicari; & mulieres etiam
exilio possunt mulctari, prævia invocatione Brachii
secularis, vel aliis juris remediis juxta usum
Regionis, ut plene probat Pignatellus *tom. 9.*
Consult. 139. Clerici vero Concubinari olim
de Jure Canonico censebantur ipso Jure suspen-
si. *cap. Quæstum. de Cohabit. Clericorum. & Mulier.* &
celebrando fiebant irregulares. *Gloss. in cap. Cum
dilectus. de Accusat.* Sed nunc servandum est
Concilium Trident. *sess. 25. cap. 14. de Reform.* ubi
est sanctum, quod ab Episcopo moneretur, ut
Concubinas dimittant: qui si post primam mo-
tionem non paruerint, tertia parte fructuum
beneficiorum, & Pensionum mulctentur; & si
contumaces erunt etiam post secundam monitionem,
fructus omnes amittant, & sint ab adminis-
tratione beneficiorum suspensi. Quod si in-
emendati persistant, post tertiam motionem
priventur in perpetuum Beneficium, ac Pensioni-
bus. Si vero Concubinas dimittant, at earum
confortum repeatant, excommunicentur. An-
tonell. *d. libr. 6. cap. 29. num. 3.* *Thesaur. de Pa-
ni Eccles.* part. 2. *Verb. Concubinarus. cap. 1.* & Pi-
gnatell. *d. tom. 9. Consult. 139.* Ubi autem Cle-
rici tenentes Concubinas non habuerint Bene-
ficia, vel Pensiones, puniendi sunt carcere, & aliis
penis ad arbitrium Episcopi, ut in Concil. Trid.
d. sess. 25. c. 14. de Ref. & notat Pignatell. *ubi su-
pras. & mea Erotetoma Ecclesiastica d. cap. 68. à
num. 9. & seqq.* ubi plura de hac materia, & præ-
cipue quod in foro Conscientiae Concubinarii
non sunt absolvendi, nisi prius ejicant Concubinas;
& ad eas ejectas non revertantur sub
quovis praetextu, non solum ad effugendum
periculum incontinentia; sed etiam ad scandu-
lum evitandum.

Laicus, qui *Stuprum* commisit cum violentia,
puniatur pena mortis, si sit completum. *I. 1. §. fin.*
ff. de Extraord. Crimin. *Gloss. in c. 2. Verb. pleten-
dus. de Adulter.* & *Stupr.* At si completum non
sit, infligitur pena extraordinaria arbitrio Judi-
cicis. *Barboſa in cap. 2. num. 6. de Adulter.* Et
haec de Jure Civili; At de Jure Canonico Stu-
prator tenet Virginem stupratam vi, aut dolo
in Uxorem ducere, vel dotare. *cap. 1. & 2. de Adulter.* & *Stupr.* *Navar. in Manual.* *cap. 16. n. 16.*
Si vero stuprum commissum sit a Clerico, puni-
tur pena depositionis, remanet infamis, & irre-
gularis, tenet dotare puellam, ac aliis penis

Dott. Clericati Tom. II. Lib. VIII.

corporalibus punitur arbitrio Judicis. Abb. in
cap. 1. & 3. de Adulter. Farinac. *de Delictis Car-
nis. q. 147. n. 108.* & Diaz in *Praxi cap. 85.*
n. 2. *Contra Raptore honestarum Mulierum,* & eas
per vim carnaliter cognoscentes infligitur de Ju-
re Civili pena mortis. *Clarus in §. Raptus.* Bo-
herius in *Raptu Mulier. n. 7.* De Jure autem Ca-
nonico, iidem Raptore sunt ipso Jure excom-
municati, tenentur raptam Mulierem dotare; &
invalidum est eorum Matrimonium cum raptam,
quamdiu ipsa in potestate Raptoris steterit; ex
Concilio Trid. *sess. 24. de Matr. cap. 6.* Anto-
nell. *d. libr. 6. c. 30. num. 7.* Quod si idem Ra-
ptores sint Clerici privantur beneficium, & usu
Ordinum, remanent infamis, & irregulares.
*Thesaur. de Panis Eccl. part. 2. Verb. Raptus Mu-
lieris. cap. 2.*

Incestuosi de Jure Civili privantur dignitate, &
puniuntur ad arbitrium Judicis. Riccius in *Col-
lect. part. 1. Decif. 151. & part. 5. Decif. 1869.*
De Jure Canonico sunt infamis. *cap. Confanguineorum. 3. q. 4. c. Infames. 6. q. 1.* Sunt excom-
municandi. *cap. Incestuosi. 35. q. 8.* & privantur
facultate contrahendi Matrimonium. *cap. In Le-
atum. & cap. seq. 34. quæst. 2.* Quod si de facto
contrahant Nuptias incestuosas, idest in gradibus
prohibitis, sunt ipso facto excommunicati.
c. Non debet. de Consanguin. & Affinit. Clem. *Unica.*
& ibi *Gloss. eod. tit.* Filii sunt illegitimi, nec pa-
rentibus succedunt. *cap. 1. 35. q. 7.* & Jus non
habent Conjuges incestuosos petendi debitum,
nam semper committunt peccatum. Si autem
in hoc delictum *Incestus* incident Clerici, vacant
ipso Jure eorum beneficia, & ab Ordinibus de-
ponuntur, remanent infamis, ac Irregulares.
Guid. Papa *decif. 239.* *Fatinac. qu. 149. à num. 1.*
& seqq. *de Delict. Carn.*

Sacrilegium committens per copulam carnalem
cum Moniali, si laicus est, pena mortis est pu-
niendus. Farinac. *d. q. 146. §. Sacrilegium.* Si ve-
ro Clericus, est omnino deponendus, & gravi
pena ad Arbitrium Episcopi castigandus; rema-
net infamis, & irregularis. Farinac. *ibid. num. 26.*
Menoch. *de Arbitrar. Judic. lib. 2. casu 360. num.
58.* Qui vero copulam carnalem exercent in
Loco sacro, pena arbitraria tam Jure Civili,
quam Jure Canonico puniuntur. Antonell. *d.
libr. 6. cap. 36. n. 4.* *Confessarii* autem, qui in
Sacramento Pœnitentia sollicitant Mulieres ad
turpia, sunt Sacro Inquisitionis Officio denun-
ciandi, & ibi graviter puniendi, ut probant
mea Erotetoma Ecclesiastica per tot. *cap. 72. ubi
DD.*

Tandem committentes illicitas *Conjunctio-*
nes contra naturam, de Jure Civili feiuntur
pena mortis. *I. Cum Vir nubit. C. Ad leg. Jul. de
Adult.* & de consuetudine igne comburuntur, &
eorum bona confiscantur. *Clarus in §. Sodomia.*
vers. Sed quo. Et eadem pena plectuntur Ju-
re Canonico. Quarant. *in Summ. Bullar. d. verb.
Sodomia.* adeò ut si Clerici sint, degradentur,
& tradantur Judici seculari morte punien-
di, ut latè notant Criminalistæ agentes de
delictis contra naturam; & novissime Con-
ciolus in *Resolution. criminal.* *d. Verb. Sodomia.*
resol. 1. 2. & 3. Notant tamen Criminalistæ,
quod delicta voluntaria pollutionis, vel molli-
tiae, pena extraordinaria puniuntur, quamvis & ipsa sint enormia, & contra naturam.

Ita Caball. in Refol. Crimin. casu 16. num. 6. ubi tales impudicos vocat Magistratores. Farinacius de Delictis Carnis. q. 148. n. 39. & Menoch. de Arbitr. casu. num. 47. In tremendo autem Dei iudicio severissimè corripiuntur, tum privatione æternæ Beatitudinis, qui a teste Apostolo. 1. Cor. 6. 9. Neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores Regnum Dei possidebunt. tum celeri morte temporali, ut legitur de duobus Filiis Iudez, maritis Thamar, quos Dominus juvenes Vita privavit eo quod rem detestabilem facerent, semen effundentes super terram. Genes. 38.

T I T. IX.

De Crimine Falsi.

Homoditatus est à Deo in hac vita thesauris tribus, videlicet Honore, ac bona fama; Bonis temporalibus; ac ipsa Vita; in Superiori titulo actum est de Delictis carnis, quæ proximorum honorem, & bonam famam prædantur; in præsenti agendum est de Crimine Falsi, quod committunt illi, qui bona temporalia proximi sui sibi satagunt usurpare. Et pro expeditione Tituli videbimus:

1. Quid sit Falsitas?
2. Quotuplex?
3. Quot modis committatur Falsum in contractibus, & in Judicio?
4. Quibus penas puniantur Falsarii de Jure Civili?
5. Quibus de Jure Canonico?
6. An detur Falsitas impenitibilis?

Quod ad Primum. Falsitas est actus dolosus, veritatis mutanda gratia, ad alterum decipiendo factus. l. Nec exemplum. 20. C. Ad legem Cornel. de Falsis. Nicolius Instit. Civil. libr. 4. tit. 18. num. 80. Ex qua definitione colligitur, tria esse necessaria in falsitate, ut sit punibilis. Primo, quod commissa sit ex dolo, scienter, & ex prava voluntate; secus enim est, si committatur ex ignorantia, vel ex inadvertentia. Secundo, quod ipsa Falsitas noceat alicui: si enim ex ea nullum documentum resultaret, nulla infigeretur pena. Et tertio, quod immutata sit Veritas; siquidem absque veritatis immutatione, falsum non intrat. DD. quos cumulat Anton. Conciolus in suis Refolut. Criminal. Verb. Falsum. refol. 2. num. 1.

Quod ad Secundum. Duplex est Falsitas; Una, quæ committitur in contractibus, seu commerciis: & Alia, quæ patrat in judiciis; & de utraque in sequenti Quæsto.

Quod ad Tertium. In contractibus, & in commerciis Falsitas committitur, ut plurimum, innumerando, in ponderando, in mensurando; & rem vitiosam scienter tanquam rem bonam, & perfectam tradendo. In omnibus casibus, qui dolosè Falsitatem committit, peccat mortaliter; & tenetur ad restitutionem; resicendo scilicet proximum suum pro damno, quod ex tali fraude, & falsitate passus est, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 6. & Rebellus de Oblig. Just. part. 1. libr. 2. quæst. 13. In iudicio autem committit falsitatem, qui utitur scripturis falsis: vel in publicis Instrumentis, aut litteris Apostolicis, vel alias authenticis Chartis aliquas litteras radit, vel mutat ad occultandum earum verum tenorem, & sensum Veritati contrarium indicandum. l. Majorem. C. de Falsis. cap. 1. & tot. tit. extr. de Crimin. Fals. Item qui utitur falsis testibus in comprobanda sua intentione in iudicio:

ut latè docent Criminalistæ; & novissimè Antonell. de Regim. Axilit. Eccles. lib. 6. cap. 26. atque Nicolius Instit. Civil. de lib. 4. tit. 18. a num. 80. & seqq. ubi sub numer. 85. explicat plures modos, quibus Litteræ Apostolicæ dicuntur falsificari, non solum per rasuram; sed etiam per appositionem alterius canapis; chordulæ, vel plumbi, ut ibi per eum; & per Thesaure. de Panis Ecclesiastic. part. 2. Verb. Falsum, cap. 4.

Quod ad Quartum. Cum crimen Falsi sit mixtum Fori, sive committatur in re Ecclesiastica, sive in re profana, ut notant DD. in cap. Cum sit generale, de Foro compet. Poena falsi de Jure Civili in homine libero est deportatio, & bonorum publicatio; in Servo autem est ultimum supplicium. l. 1. j. Poena falsi. ff. ad Leg. Cornel. de falso. Sed quia hodie tales poenæ non sunt in usu; sunt illæ infligendæ, quæ per statuta loci determinantur; seu ad Judicis arbitrium, idest Fustigatio, seu condemnatio ad tritremes, attenta gravitate, vel levitate falsitatis. l. Saculariis. S. Sanquadan. ff. de Extraord. crimin. l. Hodie. ff. de Panis. Antonell. d. libr. 6. cap. 26. ubi num. 2. scribit, quod pars ipsa, falsitatem in causa committens, causam perdit. l. In fraudem. l. Quoties. ubi Glossa. Verb. cadat. ff. de Jure Fisci. & num. 8. subdit varias poenas, quibus plectuntur Testes falsum depontentes tum in causa criminali, tum in causa civili; ac etiam eos subornantes secundum gravitatem causa, prout DD. ibi per eum allegati.

Quod ad Quintum. De Jure Canonico, præter supradictas poenas de Jure Civili statutas, Falsarii si sunt Clerici deponuntur, cap. Ad Auditiam, De Crimin. falsi. cap. Ad falsariorum, eod tit. Glossa, in c. Cum non ab homine. Vers. postmodum, De iudicio. Falsificantes vero Litteras Apostolicas incurrit in Excommunicationem Papæ reservatam per Bullam in Cena Domini can. 6. Fautores vero, consulentes, aut mandantes falsificationem, ligantur excommunicatione contenta in d. c. Falsariorum, de Crim. falsi; quæ tamen non est Papæ reservata, ut tradunt Theologi, ac Canonista apud eundem Antonellum d. lib. 6. cap. 26. num. 2. & Thesaur. de Pan. Eccles. de Verb. Falsum. c. 4. ubi num. 4. innuit novam Constitutionem Innocentii Papæ X. diei 8. Aprilis 1653. quæ confirmat prædictas Censuras, & addit alias gravissimas poenas contra falsificantes Litteras Apostolicas tam datas sub plumbō, quam in forma Brevis sub Annulo Piscatoris. Tandem qui falsificant Litteras Ordinariorum, aut Dimissoriarum, & cum eis promoventur ad Ordines, sunt ipso Jure suspensi; cumque de hoc crimine fuerint convicti, & condemnati, fiunt infames, ac irregulares. Thesaur. ibid. c. 5. & in Verb. Ordo. cap. 16.

Quod ad Sextum, & ultimum. Falsitas non punitur in duobus casibus. Primus est, quando non est dolosus, idest quando fuit commissa ex ignorantia, vel inadvertentia, absque culpa. cap. Inter dilectorum, de Excessibus Pralat. Gloss. in d. c. Ad falsariorum. Verb. dixerunt. de Crim. falsi. ut si quis uteretur Scripturis apud suos majores repertis, quæ non continerent veritatem; & ipse crederet, eas esse veras; vel si quis expenderet monetam falsam, ab alio habitam tanquam bonam: adeò ut, deficiente dolo semper falsitas sit impunibilis, tam poena ordinaria, quam extraordinaria. Jul. Clar. in f. Falsum. num. 33. Fina-

tinacius de Falsitate. quæst. 150. num. 273. & num. 278. Menochius cas. 309. num. 2. & alii plurimi adducti per Concio. Verb. Falsum. resol. 2. num. 2. & 3. Secundus casus est, quando Falsitas non est nocibilis; & nullum damnum alicui causare potest; ad hoc enim ut sit punibilis, debet esse non solum, Dolosa, sed etiam Damno; ut si quis scriberet in proprio Libro se esse creditorem Titi Ducatorum centum; quia Scriptura non probat pro scribente; vel si quis in Testamento nullo, & invalido per alium factio, adiiceret legatum ad sui favorem; in his enim, & similibus casibus, quia Falsitas non nocet, remanet impunibilis. Castrens. cons. 130. per tot. lib. I. Natta cons. 88. per tot. part. 4. Farinac. d. quæst. 150. num. 320. Concio. ubi supr. Resol. 4. & Antonell. de Regin. Milit. Eccles. d. lib. 6. cap. 26. num. 12. Sed utrum sint punibiles, qui fabricant Aurum Chemicum, seu Alchimicum, & illud pro vero auro expendunt? disputant DD. quos allegat Thesaur. de Panis Eccles. d. part. 2. Verb. Falsum. cap. 2. ubi plurimi pro utraque opinione; sed affirmativa est probabilius. quia Alchimia prohibita est per Extray. Unio. de Crimin. falsi. Vide mea Erotemata cap. 22.

TIT. X.

De Homicidio.

Tria sunt bona temporalia, quibus homo à Deo in hac vita ditatur, videlicet Facultates, Honor, & Vita; cumque supra actum sit delictis, quibus proximus lreditur in facultatis, nempe Furtis, & Usuris; necnon in honore, scilicet adulteris; & falsitatis; in praesenti agitur de crimine, quo offenditur in vita, quod est Homicidium; pro cuius criminis explicatione videbimus:

1. Quid sit Homicidium?
2. Quotuplex?
3. Quale sit Homicidium necessarium?
4. Quale sit Casuale?
5. Quale sit Culpabile, & quot modis committatur?
6. Quibus panis Homicidium puniatur?
7. An in aliquo casu licitum sit Homicidium sui ipsius?

Quod ad Primum. Homicidium communiter definitur à Canonistis, & Theologis, quod sit iniusta Hominis occisio. Ita Cardin. Toletus lib. 5. cap. 6. num. 1. Dicitur Injusta, ad denotandum, quod mors, quæ infertur per ministros Justitiae malefactoribus, pro executione sententiarum a competentibus Judicibus contra eorum vitam servatis servandis, & juxta leges prolatas, non dicitur Homicidium. Principes enim; & Juges ab eis delegati in suis Regniis ad regendos populos habent à Deo facultatem inferendi mortem committentibus delicta; contra quos leges hanc legem mortis decernunt; prout precepit Deus per Moysen Exod. 22. in illis verbis: Maleficos ne patiaris vivere.

Quod ad Secundum. Scendum est, plures à DD. assignari Homicidii divisiones. Prima est, quod aliud est ex publica, & aliud ex privata potestate. Ex publica est mors illata malefactoribus per sententiam Judicis ritè, ac rectè, & secundum leges prolatas, ut dictum est supra. Item quando Reges, & Principes coacti

sunt ad Jura suorum Regnum defendenda committere bellum; omnes enim qui moriuntur, ex publica Auctoritate necati dicuntur. Ita Thesaur. de Panis Eccles. part. 2. Verb. Homicidium c. 1. Homicidium ex privata potestate est illud, quod ab Homine privato committitur, & hoc subdividitur; nam aliud vocatur inculpabile; nempe si sit casuale, vel necessarium; & aliud dicitur culpabile; quando ex odio, seu privata vindicta in proximum committitur vel per se, vel per alios, vel ex manifesta violentia, vel proditorie. Thesaurus ubi sup. d. c. 1.

Quod ad Tertium. Homicidium necessarium, & inculpabile est illud, quod quis committit ad defensionem propria Vita, vel Honoris, seu bonorum magni momenti, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; videlicet cum tribus requisitis; Uno, quod sit aequalitas armorum, quia non licet pugione ferire illum, à quo quis pugnis fuit impeditus. Altero, quod reperclusus fiat incontinenti; si enim intercesserit aliquod temporis spatiū, erit vindicta; non necessaria defensio. Tertiū, quod aggressus non possit aliter salvare suam vitam, vel suum honorem, aut bona magni valoris; si enim aliter potest fibi, honori suo, vel bonis prospicere, si occidat aggressorem, reuserit Homicidii. Bondonus Decis. Miscellan. 81. & ibi texx. & DD. & mea Erotemata Eccles. cap. 58. à num. 6. & seqq. ubi plura, & curiosa quæsita circa Homicidium necessarium commissum cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Quod ad Quartum. Homicidium Casuale est illud, quod casu, & prater intentionem agentis committitur, quia ut ait Aristoteles libr. 7. Physicor. Casus est causa agens præter intentionem. Et de hoc casuali Homicidio loquitur l. 1. §. Divus. ff. Ad Leg. Corn. de Sicar. & l. Si putator. ff. Ad Leg. Aquil. ac de eodem habentur texx. in cap. Presbyterum. cap. Continebat. cap. Significati. exir. de Homicidio. Necnon in cap. de his. cap. Clerico c. Ex verd. c. Si quis voluntate. cap. Is. qui arbore. & cap. Sapè. 50. dist. Circa quod Casuale Homicidium, ut sit punibile, quamvis alii distinguant, an illud committens dabat operam relicita, vel rei illicitæ? Verior tamen opinio est, quod in utroque casu non mereatur poenam; quando adhibuit sufficientem diligentiam; & tunc solum sit punibile, quando agens fuit in lata culpa, vel levi, aut levissima, ut innuunt texx. in c. Quasitum. c. Quantum. 50. dist. & in c. Lator. c. Ex litteris. c. Significati. & cap. Exhibita, de Homicidio. prout etiam in cap. fin. De his, qui filios occiderunt. Quod latè demonstrat Emanuel Gonzalez in Comment. ad c. De cetero. num. 8. De Homicid. ubi plurima dat exempla Homicidiorum Casualium, quæ cum culpa, vel sine culpa committuntur, ibi à Studiis videnda.

Quod ad Quintum. Homicidium culpabile est illud, quod ex voluntate directa committitur ab habente animum occidendi, vel causam dante actioni voluntaria, ex qua sequitur homicidium. l. 1. & l. Divus. ff. Ad Leg. Cornel. de Sicar. l. Cum autem. ff. de Hædis. Edicto. cap. Sicut dignum. De Homicid. cap. 1. §. Si quis hominem. De pace tenenda in usib. Feudor. Idcirco requiritur ad homicidium voluntarium, quod dolo malo, animoque occidendi perpetretur; & sequaturactus occisionis. Unde infertur, quod sanguis in cadaver inimici, aut illud obtruncans, etiam eo animo,

ut si vivum reperisset, occideret, non dicitur committere homicidium, ut notant DD. quos citat, & sequitur Eman. Gonzalez in d. cap. De cetero. n. 5. *De Homicid.* Duobus autem modis hoc Homicidium culpabile, & injustum solet committi. Primo manifeste in rixa, motu cholerae, & aperte, ac violentae aggressionis ob vindictam in manifestum inimicum. Secundo proditorie, clam, seu per occultas insidias. Quare sciendum est, illum dici proditorem, qui occidit aliquem, cui tanquam socium, seu amicum se adjunxerat in via; nulla rixa causa interveniente; & habetur pro regula, quod Homicidium commissum sine praecedentibus inimicitii, dicatur proditorium. Nicol. in *Instit. Civil. lib. 1. tit. 8. num. 31.* ubi id ampliat, etiam si non occidat ferro, sed veneno, vel quolibet alio modo; & non solum per se, sed per assassinios. Dicuntur autem Assassini, qui pecunia, vel alio pretio accepto, seu promiso, occidunt homines incertos, nihil tale ab eis praecogitantes. Malchard. *Conclus. 138. num. 1.* & alii DD. apud Farinacum *Consil. 96.* talesque dicuntur non tantum execuentes, sed etiam mandantes. *cap. 1. de Homicid. libr. 6. Concilios in Refolut. Criminal. Verb. Homicidium. resol. 5.*

Quod ad Sextum. Homicidium commissum ex necessaria defensione aut vita, aut honoris, aut bonorum nulla poena punitur. Clem. *Si furiosus. de Homicid.* Farinac. *quaest. 125. num. 27.* & *num. 130.* ubi text. & DD. Sed utrum in tali homicidio incurrit saltem Irregularitas ex defectu lenitatis? Sunt discordes DD. alii enim negant, sed alii affirmant, ut ostendit Thefaur, *de Poenis Eccles. Verb. Homicidium. cap. 1.* ubi notat in principio, quod dictam Irregularitatem ex defectu lenitatis incurunt Judices condemnantes Malefactores ad mortem; & Milites in bello iusto pugnantes; quod latius idem Thefaur. probat in *Verb. Bellum. cap. 1.* & in *Verb. Judicis laici munus.* Homicidium autem privatum voluntarium commissum ex odio, seu vindicta punitur poena mortis. *tot. tit. ff. & Cod. Ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Et de Jure Canonico causat Irregularitatem; ita ut homicida promoveri non possit ad Ordines. *cap. fin.* ubi DD. *De Tempor. ordin. cap. 1.* & seqq. *De Homicid.* Concil. Trid. *sess. 14. de Ref. cap. 7.* & *sess. 24. de Ref. cap. 6.* etiam si homicidium fuerit occultum, & super eo publicata non sit sententia, *Glossa in cit. cap. fin. de Tempor. Ordin.* Farinac. *quaest. 119. num. 56.* Et si homicida sit Clericus, ipso facto incurrit privationem beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ possidet; & sit incapax ad alia beneficia consequenda ex d. *cap. 7. sess. 14. Concil. Trid. de Ref.* & ostendit Thefaur. *de Poenis Eccles. d. part. 2. Verb. Homicidium, cap. 1. num. 4.* Quod si Homicidium commissum sit in personam Clerici, seu Sacerdotis, homicida incurrit excommunicationem Papae reservatam, prout etiam si tantum vulneraverit, vel percutierit. *cap. Si quis suadente. 17. q. 4.* & si sit Patronus Ecclesie amittit Juspatronatus. *cap. in quibusdam. de Poenis.* Thefaur. *ubi supra cap. 4.*

Homicidium autem Casuale, commissum sine dolo, & sine culpa, nulla poena punitur de Jure Civili, ut tradunt omnes Criminalistæ, quos allegat Farinacius *quaest. 126. num. 57.* novissime Concilios d. *Verb. Homicidium. Resol. 4. num. 1.* Neque de Jure Canonico, quia neque ex eo incurrit Irregularitas. *cap. Lator. cap. Ex litteris. cum*

seq. cap. Significati. cap. Exhibita. & cap. Joannes de Homicid. Qui tamen texx. intelligentiunt, quando Homicidium accidit absque aliqua committentis culpa, & dummodo dabit operam rei licitæ; quia si rei illicitæ vacabat, DD. funt discordes, alii enim tenent adhuc non incurri in Irregularitatem; sed alii docent, Irregularitatem incurri; & ideo in facti contingentia videndi sunt DD. quos congerunt Thesaur. *de Poenis d. part. 2. Verb. Homicidium. cap. 1. num. 1. in fin. Emanuel Gonzalez in Comment. ad d. cap. De cetero. num. 8. de Homicid. & Fagnanus in cap. Ad Audientiam. à num. 1. & seqq. de Homicid. tom. 6.* Quod ad Ultimum. Dicendum est, nunquam esse licitum occidere seipsum. Farinac. *quaest. 128. num. 25.* Menoch. *de Arbitr. casu 284. num. 5.* & ideò qui sibi ipsi mortem infert, privatur Ecclesiastica sepultra, oblationibus, & suffragiis Ecclesie. *cap. Placuit.* & ibi DD. *23. q. 5.* & si sit Clericus, incurrit excommunicationem Papae reservatam, ut demonstrat Thesaurus *de Poenis Eccles. d. part. 2. Verb. Manus. cap. 1. num. 1.* ubi sub *num. 5.* limitat prædictas poenas, ut non procedant contra eum, qui ex furore, vel dementia sibi manus violentas intulit; & idem dicendum est de infirmo, qui recusat sumere medicinas à Medico præscriptas; vel nimia inedia, vel immoderatis corporis afflictionibus sibi accelerat mortem, si ob finem mortificationis, & ob acquisitionem virtutum id agat: ut dicunt mea Eretemata Eccles. *cap. II. quaest. 7. & cap. 58. quaest. 1.*

T I T. XI.

De Injuris, & Damno dato.

Quoniam proximus offenditur non solum per homicidia, vulnera, & mutilationem membrorum, de quibus supra differuum; sed etiam per injurias, & illationem damnorum; idcirco de his in præsenti breviter est agendum; & videbimus:

1. *Quid sit Injuria?*
2. *Quot modis committatur?*
3. *Quæ actio competat pro injuria?*
4. *Quibus competit?*
5. *Quibus penas puniantur injuriantes?*
6. *Damna illata quomodo resarciantur?*

Quod ad Primum. Injuria est verbum genericum, significans omne id, quod contra Jus committitur, ut notant DD. in l. 1. ff. *de Injur. proprie* tamen est *Contumelia illata contra honorem, vel bonam famam alicuius, ad eum contemptibilem reddendum.* Bart. in l. Eum, qui. eod. tit. *Picardus in Instit. Civil. lib. 4. tit. 4. num. 17. cap. Quid dicam. 14. q. 4.*

Quod ad Secundum. Tribus modis infertur contumelia, & committitur injuria in aliquem, videlicet Verbis, Calamo, & Factis. Injuriatur Verbis ille, cui impropperatur aliquid, quod ejus famam gravat apud bonos, & reddit eum contemptibilem, etiam si improperium illud non sit criminosum; ut si quis appelleret aliquem spurium, vel bastardum; aut confundi injurioso titulo nominet. l. 3. ff. *de Liber. & posthum. le Turpia legata. ff. de Leg. 1.* Abb. & Felinus in c. *Cum te. De Jur. rejurand.* etiam si quod objicitur, verum sit; quantum per modum contumelie profertur. l. 2. c. *de Offic. Rector. Provincia.* Et Hostien. in tit. *de Injur. num. 6.* Exemplum habemus in Scriptura Sacra de Semei injuriante Regem David fugientem

tem à seditione populi, excitata per Absalonem filium ejus; ita enim improberat Regi: Egredere, egressus Vir sanguinum, & Vir Belial. Redidit tibi Dominus universum sanguinem Domus Saul; quoniam invaseristi Regnum pro eo. 2. Reg. 16. 8. Principiū autem quis injuriatur, cū ab alio ei datur Mentita; & ei dicit, Tu mentiris; hac enim verba sunt valde injuriosa, & contumeliosa; significant enim, & inferunt, Tu es homo falsus, mendax, tristis, ac impius. Clar. in §. Injuria, post princ. & ibi Bajard. num. 20. Farinac. q. 105. num. 310. ubi DD. & Menochius conf. 41. num. 8. & 9. Novissimè Conciol. in Resolut. crimin. Verb. Injuria, resol. 2.

Secundò, quis injuriatur Calamo, quando alter contra eum scribit libellum famosum; vel componit carmina; aut cantilenas, historias, vel alias scripturas infamatorias. l. 5. §. fin. ff. de Injuria. Item si quis in iudicio vel agendo, vel excepiente, objecere Adversario rem aliquam, quæ ejus lēdat affirmationem; & non probaverit, eam esse veram. l. Item apud. §. Ait Prator. & ibi Glossa. ff. hoc eod. tit. Prout etiam mittens Litteras ad superiorē sine subscriptione, ac nomine scribentis, in quibus narrentur defēctus atque personæ, qui probari non possint, idèoque his litteris, quæ vulgo dicuntur Lettere Orbe, nulla fides est præstanda. cap. Inquisitionis. De Accusationib. Nicol. Instit. Civil. lib. 4. tit. 4. n. 4. Quamvis Superior non malè agat, si sit attentus super contentis in illis; & secretas informationes sumat extrajudicialiter pro veritate scenda, pro bono regimine populorum; ut plures respondisse Sacram Congregationem notat Nicolius d. lib. 4. tit. 4. num. 5.

Facto autem infertur injuria; si quis alteri det alapam in faciem; vel pileo, aut birretto alterius faciem percussiat? vel pedem iniciat in ventrem, aut lapides in alium mittat, ut contra Regem Psalmistam faciebat præcitatius Semei, qui 2. Reg. 16. 6. Mittebat lapides contra David, & contra univerſos Servos Regis David. Ulterius Injuriam dicitur factō inferrī etiam per nutus, & signa, ut si quis contra Uxoratum erigit duos digitos, indicem scilicet, & auricularem in forma duorum cornuum; vel ad ostium ejus domus appendat cornua; tunc enim committit in eum atrocem injuriam, ac majorem, quam si ei dixisset cornutum, vel adulterę maritum. Nicol. ubi sup. sub. num. 6. Vers. 4. Qui simul Vers. 4. subdit, quod injuriam facit ille, qui honestam mulierem tacitus insequitur, & cum ea adambarat quocumque vadat; assida namque frequentia præbet, quasi nonnullam infamiam; prout etiam illi, qui tempore bacchanalium utuntur cappa Eremitarum, vel veste aliorum Religiosorum; quasi in eorum contemptu; & ideo item agere possunt contra ipsos actione injuriarum. d. l. Item apud. §. Ait Prator. Vers. Generaliter ff. de Injuria.

Quod ad Tertium. Pro injuria competit duplex actio; nempe Civilis, & Criminalis. Hæc datur ad penam; illa vero ad affirmationem danni; ut tradunt Jul. Clarus in §. Injuria. num. 5. Vers. scire debes. Farinacius quæst. 105. num. 28. & Conciol. d. Verb. Injuria, Resol. 1. ubi num. 2. declarat hanc conclusionem, dicens, quod si in iudicio prius sit intentata per injuriatum actio Civilis ad injuriaz affirmationem; non potest potesta per eundem intentari actio Criminalis ad

penam Fisco applicandam; quia per unam censetur alteri prajudicatum, cū utrumque iudicium tendat ad vindictam ad text. in l. Prator. edit. §. Si dicatur. & §. seq. ubi Glossa, hoc tit. & notat Abb. in cap. cum te num. 24. desentent. & re judic. Hoc tamen limitant DD. ut habeat locum, quando fuit intentata actio Civilis ad injuriaz affirmationem; fecus tamen est, si illa sit intentata ad damna, & interesse tantum; tunc enim potest adhuc intentari actio Criminalis ad penam, d. l. Prator edxit. §. Quid ergo. & ibi Glossa. ff. de Injuria. Farinac. d. quæst. 105. num. 30. ubi DD. & Thesaur. decif. 18. num. 11. Porro omnis alteratio cessat, quando qui intentat actionem Civilis, protestatur id facere sine prajudicio actionis Criminalis; & è contra; tunc enim post intentatam unam actionem potest devenir ad aliam. Conciol. d. resol. 1. in fin.

Quod ad Quartum. Actio injuriarum non solum competit ei, cui facta est injuria, sed etiam illis, in cuius potestate est ipse injuriatus. Hinc si injuria illata sit Filiofamilias, agere potest actione injuriarum non solum ipse Filius, sed etiam illius Pater, vel Avus; prout etiam, si injuriata fuisset Filia habens Patrem, Maritum, & Socerum, quatuor sunt personæ, quæ possunt uti actione injuriarum contra injuriatorem; nempe ipsa Filia, ejus Pater, ejus Maritus, & ejus Socer. l. Cum qui §. fin. & l. Sed si unus. ff. b. r. Nicolius Institut. Civil. lib. 4. tit. 4. anum. 9. & seqq. ubi num. 15. infert, quod sicut olim Dominus exercet hanc actionem pro injuria facta Servo suo, l. Item apud. §. Ait. Prator. ff. de Injuria. ita nunc Herus agere potest pro injuria illata famulo suo; dummodo ipse gerebat officium, vel negotium ejusdem Heri sui. d. l. Item apud. §. Si quis Virgines. Vers. Comitem, & l. Quisquis. ff. Ad Leg. Jul. Majest. Et ex his inferunt DD. quod pro injuria facta Clerico, Monacho, Doctori Collegiato, vel Discipulo, agere potest ad vindictam, & ad affirmationem Episcopus, Abbas, Collegium atque Magister. Nicolius ubi supra. num. 16. in fin. Guido Pap. decif. 464. Graff. part. I. lib. 2. cap. 62. num. 32. & Antonellus de Regim. Milit. Eccl. lib. 6. cap. 13. num. 2. ubi alios cumentulat.

Quod ad Quintum. Injuriam alicui inferentes puniuntur de Jure Civili pena arbitraria, secundum majorem, vel minorem injuriaz gravitatem. §. Pena autem. Instit. Civil. de Injuria; itaut aliquando qui injuriam fecit, inveniatur exilio, vel carcere, vel pena pecuniaria. Fisco applicanda, vel ad petendam veniam ab injuriato, seu ad compensandam alio modo injuriam illatam. Julius Clarus in d. §. Injuria. Vers. Sed quaro. Riccius in Collect. decif. 1841. part. 5. Gratian. Decif. 199. & Surd. Decif. 89. num. 9. De Jure autem Canonico varia sunt poenæ secundum varietatem personarum, quibus facta est injuria. Siquidem generaliter statutum est, ut qui condemnati sunt actione injuriarum five civiliter, five criminaliter, incurvant infamiam Juris. cap. Cum te. De Sent. & re judic. ubi Abbas num. 1. quod est conforme etiam dispositioni Juris Civilis. lib. I. ff. de His, quinotant infam. & per consequens remaneant irregulares; dummodo injuria non fuerit levis, sed pertingat ad peccatum mortale, Innocent. Holt. & Felin. in d. c. Cum te. In

In ea tamen Episcopus potest dispensare. cap. At
fi Clerici. §. De Adulterio. De Judic. Thesaur. de
Poenis Ecclef. d. part. 2. in Verb. Injuria. c. 1. per
tot. Si vero injuria illata sit non solum verbis,
sed factio in Ecclesiasticas personas; si injuriatus
fuerit Clericus, aut Monachus, aut Religiosus,
tunc qui injuriam intulit, remanet excommunicatus
per text. in cap. Si quis suadente diabolo. 17.
q. 4. non tam percutiendo Clericum vivum, sed
etiam mortuum. Felin. in cap. A nobis. il. 2. n. 4.
& Barboſa ibid. n. 47. de Sentent. Excommunicat.
Ac eandem Excommunicationem incurront non
solum injuriose percutientes, sed etiam mandantes,
consilentes, incitantes, consentientes, & per-
cussionem ratam habentes, si eorum nomine sit
facta. c. Cum quis. De Sent. Excomm. in 6. Thesaur.
d. Verb. Injuria. c. 2. Ampliat. 6. ubi notat, absolu-
tionem elie reservatam Papae, nisi percuſſio, &
injuria effet levis; ab hac enim Episcopus posset
absolvere. c. Pervenit. ubi Abb. & DD. de Sent.
Excommun. Quod si injuria facta sit in personam
Episcopi, non solum qui eam intulerit, est excom-
municatione Papae reservata illigatus per Clem. 1.
de Poenis, & per cap. 11. Bulla in Cane Domini, sed
etiam remanet privatus Feudis, locationibus, of-
ficiis, & beneficiis spiritualibus, ac temporalibus,
qua obtinet ab Ecclesia, cui Episcopus offensus
praest; & ejus filii, per lineam masculinam
descendentes, usque ad secundam generationem
redduntur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica
beneficia in Civitate, & Dioecesi ejusdem Epis-
copi obtinenda, omni sue dispensationis admis-
pta, ut late demonstrat idem Thesaur. d. part. 2.
Verb. Injuria. cap. 3. Easdem poenas multo magis
incurront, qui injuriam gravem inferunt in
personas Nunciorum Apostolicorum, seu S. R. E.
Cardinalium; & (quod nunquam eveniat) in
personam Summi Pontificis; cap. Felicis, de Poenis
in 6. d. can. 11. in Bulla Cane Domini; & tradit
Thesaur. ubi supr. cap. 4. & Antonell. de Reginin.
Milit. Eccl. d. lib. 6. cap. 13. §. 2. ubi n. 21. notat,
quod licet Clerici Laicos injuriantes debeant eis
competenter satisfacere; non tamen decet, quod
ipsi Clerici genua teatant, vel alii faciant, quod
rendat in opprobrium Cleri. cap. Quando. 86. dist.
Graff. part. 2. lib. 2. c. 17. n. 38.

Demum, si injuria illata sit calamo, idest per
libellum famosum, carmina, aut alias scripturas
infamatorias, de Jure Civili Autores eorum ve-
niunt plectendi poena capituli per text. in l. Unic.
C. de Famos. libell. quamvis Julius Clarus in Pract.
Crimin. §. fin. quæst. 68. Vers. Libelli famosi notet,
quod tam rigorosa poena non sit in usu: sed
prædictos Autores puniri poena extraordinaria,
videlicet vel fustigationis, vel iustum funis, vel
ad summum poena tritemum juxta facti; & per-
sonarum qualitatem. De Jure autem Canonico
tales excommunicantur, ac verberibus corri-
piuntur. c. Qui in alterius. §. qua. 1. Et si Clerici
sint. deponuntur. Sylvest. in Verb. Libellus. n. 5.
Quod si Libelli famosi compositi sint contra sta-
tum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum, aut
aliarum Religionum habentium communicatio-
nem Privilegiorum, Autores eorundem Libel-
lorum sunt ipso Jure excommunicati ex Confi-
tation. Alexandri Papa IV. Incipien. Ex alto;
quam refert Bonacina, relatus ab Antonello de
Regimin. d. lib. 6. cap. 14. num. 4. ubi alias am-
pliations, ac limitationes ponit circa hanc pce-
nam.

Quò ad Sextum. Si querimus, quomodo re-
farciantur damna illata? advertendum est, nos
loqui de damnis, non dolo, fraude, aut injuriose
commissis, sed de illatis ex mera negligentia, vel
ex culpa levi tantum; ut si quis negligat custo-
dire sua animalia; & haec damnum inferant in
campis alienis, vel aliquis nelciens frenare equum
ferocem, super quem ascendit, ab eo aliquis in
via impetu, vel calcibus impetratur, aut murato
reficiens tegetes domus projicit saxa, vel ligna;
non appositio signo, quibus Viatores offendan-
tur; aut aliis e fenestra projiciat in viam publi-
cam aquam maculosam, vel brodum, quo trans-
euntis vestes maculentur; sive dominus canis ra-
bidi non teneat illum bene alligatum, adeo ut
infiliat in transeuntes, eosque mordeat, aut feriat.
In his omnibus, & similibus casibus datur actio
tam Civilis, quam Criminalis contra actorem
damni; in quem Iudex pro suo arbitrio profert
Sententiam ad resarcendum damnum, attenta
quantitate ejus, & qualitate persona, cui damnum
fuit illatum. l. Si Servum meum. ff. Ad Leg. Aquil. 1.
Interdum. ff. de Public. judic. l. Prator. editit. ff. de
Injur. l. Qui Hedes. & l. penult. ff. de Incend. ruina. &
nausfrag. l. I. §. Sed & si canis, & l. 2. ff. Si quadrup-
pes pauper. fec. dic. Nicolius, & DD. in libr. 4.
Institut. Civil. tit. 3. De Lege Aquilia, ubi late agunt
de damnis ex mera negligentia, & sola levi cul-
pa illatis.

T I T. XII.

De Ecclesiasticis Censuris.

Quoniam de Jure Canonico delicta, de qui-
bus hucusque egimus, ut plurimum Eccle-
siasticis Censuris plectuntur, & castigantur, ideo
de his in praesenti est agendum; & pro intelli-
gentia earundem videbamus:

1. Quid significet hoc Vocabulum Censura?
2. Quid sit Censura Ecclesiastica?
3. Quoruplex sit?
4. Qui possint fulminare Ecclesiasticas Censuras?
5. Controx. Quos possint fulminari?
6. Qua sunt necessaria pro validitate Censura?
7. Quæ causa excusat ab incurriendis Censuris?
8. Quis possit absolvere ab Ecclesiasticis Censuris?

Quò ad Primum. Hoc Verbum Censura, gene-
raliter sumptum, judicium innuit de aliqua re,
digna laude, vel vituperatione; hinc Revires
librorum vocantur Censores; & hoc nomine
appellabatur apud Romanos illi, ad quos spe-
Etabat indagare mores populorum; ne indigni
admitterentur ad honores. Sic etiam in Ser-
nissima Republica Veneta creatur Censores,
quorum officium est observare, ne Leges, qui-
bus ipsa regitur, ab aliquo offendantur. Spe-
cialiter autem sumpta hæc Vox Censura significat
aliquam poenam correctivam, & medicinalem ali-
cujus transgressionis, ut notat Navari. in Summa.
cap. 27. & olim etiam vocabatur Pressura; ut
eam nominat Rabanus in cap. Non in perpetuum.
24. q. 3. & etiam Clauſura; ut in Regula S. Bene-
dicti c. 6. Magistrus in Hierolex. iisdem vocibus.

Quò ad Secundum. Censura Ecclesiastica est
Pœna Spiritualis, & medicinalis, privans usum aliquorum
bonorum spiritualium, imposta per Ecclesia potestatem,
a Deo sibi concessam, ut fidelis baptizatus a consumacia
discedat, & a culpa, propter quam infligitur, emende-
tur. Dicitur, Pœna, idest punitio, Spiritualis,
ad differentiam punitionum corporalium. Me-
dicinalis.

dicinalis, quia intentio Ecclesiae est mederi animabus per Censuras. cap. 1. De Sent. Excomm. in 6. Dicitur privans usum aliquorum Spiritualium bonorum, qualia sunt Sacraenta, Sacrificia, Orationes; non autem supernaturalium; utpote Fides, Spes, Charitas, Character, quae omnia retinere potest, qui aliqua censura est irretitus. Dicitur imposita per Ecclesiae potestatem, à Deo sibi concessam, ut legitur Matth. 18, in illis verbis Christi: Si peccaverit in te fratres tuus &c. dic Ecclesiae: Si Eccleham non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. Amen dico vobis, quacunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Celo. Quæ verba intelliguntur de foro externo per Censuras. cap. Solita, de Major. & Obed. S. Thomas 3. part. quasf. I. art. 2. & Scotus in 4. dist. 19. §. De quanto, quod demonstrat Mastrius in Theolog. Moral. disp. 13. num. 4. & 5. ubi probat etiam ab Apostolis fuisse fulminatas Censuras; & auctoritatem eas fulminandi esse de Jure Divino. cap. Nemo. 11. q. 3. & in Extravag. Unam Sanctam. De Major. & Obed. Hanc autem potestatem censuras fulminandi in toto orbe, & contra quoscunque habet eminenter Pontifex Romanus, tanquam Christi Vicarius; alii autem Episcopi, & inferiores Prelati in eorum Dicecibus tantum, ac dependenter à Papa, ut ego ostendi in meis Decisionibus de Penit. decis. 19. à n. 22. & seqq. Dicitur in definitione, Ut fideli baptizatus a contumacia discedat; quia non baptizati non possunt censuris puniri; sed tantum qui sunt fideles, ac in Ecclesia, ad hoc ut à propriis excessibus emendentur. Subditur, & à culpa, propter quam Censura infligitur. Siquidem non est fulminanda Censura contra aliquem nisi ob culpam, & culpam gravem. c. Nullus. 15. qu. 3. cap. Sacro. De Sent. Excommunicis.

Quò ad Tertium. Quintuplex datur divisio Censuræ à Doctoribus, tum Theologis, tum Canonistis. Una est, quòd Censura est triplicis generis, nam alia vocatur *Excommunicatio*, alia *Suspensio à Divinis*, & alia *Interdictum*; ut legitur in cap. Quaranti. de Verb. Signific. in cap. 1. & in cap. Statut. de Sent. Excommun. in 6. Altera, quod Censura alia est à Jure, quæ scilicet statuta est in Canonibus Sacris, & alia est ab homine; videlicet quam fulminant Judices Ecclesiastici juxta factorum contingentiam. Tertia, quòd alia Censura est comminatoria, & alia latæ Sentence: illa non incurritur, nisi Judex proferat suum Decretum, quo declarat reum illigatum censura: hac verò afficit ipso Jure, vel ipso facto, cuius causa est fulminata. Quarta diviso est, quòd alia Censura dicitur justa, & alia injusta; & hæc talis est, si Judex eam infligat non servato Juris ordine. Quinta tandem; quòd alia est valida, & alia invalida; & hæc ita dicitur, Si Judex non habeat legitimam auctoritatem; vel procedat absque iusta causa, aut nulla præmissa monitione, ut late demonstrant DD. quos citat, & sequitur Mastrius in cit. disp. 13. n. 8.

Quò ad Quartum. Omnes sequentes possunt fulminare Ecclesiasticas Censuras, videlicet; Primo Papa, ut dictum est, per totum orbem, & contra quoscunque. c. Unam Sanctam. de Major. & Obed. c. Decreto. 2. q. 3. cap. Multum. 3. q. 6. Secundo, Concilia generalia, & Provincialia, cap. Grave nimis. de Præbendis. Illa in universos; hæc in sibi subditos. Tertiò, Cardinales in Eccl. Clericati Tom. II. Lib. VIII.

clesis suorum titulorum. cap. Unit. de Majorit. & Obed. in 6. Quarto, Legati à Latere per Summum Pontificem creati. cap. Legatus. de Offic. Leg. in 6. Quintò, Archiepiscopi, Patriarchæ, & Episcopi, ac alii Prelati, habentes territorium cum quasi Episcopali Jurisdictione, respectu suorum subditorum. cap. Ad reprimendam. cap. Cum Episcopus. de Offic. Ordin. in 6. Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. & sess. 14. cap. 4. de Reform. Sextò, corundem Vicarii Generales. cap. Licit de Offic. Vicar. Septimò, Capitulum Sede Episcopali vacante, five ejus Vicarius Capitularis. d. cap. unic. de Majorit. in 6. Concilio Trident. sess. 24. cap. 16. de Reform. Et Octavò, omnes Superiores Religionum inhabitantes intra eorum Monasteria. cap. Cum in Ecclesia. de Præbend. Ex his sequitur, Parochos non posse fulminare Censuras in suos Parochianos, quia non habent Jurisdictionem in foro exteriori, sed tantum in interno, ac pœnitentiali. Glos. in cap. Nemo. 2. q. 1. Nisi consuetudo eam illis contulisset. Abb. in cap. 3. n. 10. de Offic. Ordin. Mastrius d. disp. 13. num. 11. Vel nisi specialiter talis facultas eis committatur; siquidem omnes supradicti Pontifices, ac Prelati possunt delegare eorum auctoritatem ferendi censuras, dommodo eam delegent homini baptizato, & Clerico non conjugato; nam non baptizati, laici, Clerici conjugati, & feminæ non sunt capaces talis delegationis. cap. 1. & cap. 3. de Presbyt. non baptiz. c. Dilecta. de Major. & obed. cap. de Monialib. de Sent. Excomm. cap. Innov. 16. q. 7. & cap. Sanè. de Cleric. Conjug. Nisi à Papa eis talis facultas demandaretur. Mastrius d. disp. 13. n. 12, ubi DD.

Quò ad Quintum. Tam Theologi, quam Canonistæ firmant hanc Regulam, quod soli homines vivi, baptizati, rationis, ac doli capaces, & subditi illius, à quo fertur Censura, possunt Censuris ligari. DD. apud Mastrium d. disp. 13. num. 16. Hinc bruta, homines mortui, non baptizati, pueri, amentes, & non subditi, non possunt censuris ferri. Et quavis aliquando locutus dicantur excommunicari, id impropiè dicitur, nam propriè maledictioni submittuntur, ut scripsi in meis Decisionibus de Sacrificio. Missæ deis. 42. num. 39. quemadmodum mortui, qui in vita incurserunt censuram, possunt declarari incursi in eam; prout etiam post mortem, si prius deditissim signa pœnitentia, possunt ab ea absolvī, & absolutos declarari, ut tradantur Ecclesiastica Sepulturæ; cap. A nobis. & cap. Sacris. de Sent. Excom. Sed utrum Communitas, vel Collegium possit Censuris irretiri? Distinguunt DD. dicentes, quod Suspensione, vel Interdicto irretiri possunt. cap. de Sede Vacante. de Sent. Excomm. Secùs atem Excommunicatione. cap. Romana. eod. tit. in 6. & dicunt mea Erotemata. c. 147. à n. 16. & seqq. ubi alii casus excepti ponuntur, ibi à Studiosis videndi.

Quò ad Sextum. Ad validitatem Censuræ necesse est, ut ea infligarur ob peccatum mortale, & ideo ubi non committitur culpa mortalis, ibi Censura infligi non potest. cap. Nemo Episcorum. cap. Nullus Sacerdotum. 11. q. 3. Concil. Trid. sess. 23. cap. 3. de Ref. Mastrius d. disp. 13. n. 23. ubi notat, quod ipsum peccatum debet esse exterius, nam

nam propter merè internum Censura ferri non potest; quia Ecclesia non judicat de occultis. cap. Erubescat. & cap. Sicut tuis de Simon. cap. Christiana. 32. quæst. 5. Est tamen verum, quod minor Excommunicatio, & levius Suspensio potest infligi ob culpam venialem. Toletus, Bonacina, & alii apud Mastrum d. disp. 13. num. 23. & 24. ubi subdit, quod neque pro delicto præterito, vel non completo Censura ferri potest, quia debet præcedere monitio, & subsequi contumacia, ac inobedientia.

Quò ad Septimum. Quatuor sunt causæ principales, quæ excusat ab incursu Censuræ sum. Prima est ignorantia invincibilis tum Juris, tum facti habentis annexam Censuram. cap. Si vero, de Sent. Excomm. cap. 2. eodem tit. in 6. Secunda est impotentia faciendo id, quod sub pena censuræ faciendum præcipitur, sive illa sit physica, sive moralis tantum. Mastrum d. disp. 13. num. 27. Tertia est appellatio legitime interposita à comminatione Censuræ ad Superiore. c. Si à Judge. de Appellat. in 6. Quarta est remissio, quam facit Cr. ditor in favorem debitoris; qua propter si Clericus suspendatur à Divinis, nisi intra mensem debitum solvat; si Creditor prorogaverit ei dictum terminum, Clericus non erit suspensus. DD. apud Mastrum d. disp. 13. num. 29.

Quò ad Ultimum. Distinguere oportet, An Censura sit lata à Jure, vel ab homine? Primo casu, si nullus sit reservata, in foro exteriori ab ea absolvit Superior censuratus; in foro interiori omnis Confessarius. cap. Nuper. de Sent. Excommun. Si vero sit reservata Papæ, tunc fidelictum est publicum, solus Papa absolvere potest; at si sit occultum ex concessione Concilii Tridentini. sess. 24. de Ref. cap. 6. Episcopo licitum est absolvere; exceptis tamen Censuris fulminatis in Bulla Cœnæ Domini, & infictis ob hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob violatam Clausuram Monialium ob malum finem, & ob violationem Ecclesiasticæ Immunitatis; quia et si hæc delicta sunt occulta, Episcopi non valent ab eis absolvere, nisi irrestitutus Censura non possit ob senium, vel morbum, aut paupertatem accedere ad Papam, ut probavi in meis Decisiōibus de Penitent. decis. 45. à num. 5. & seq.

Secundo casu, Si Censura lata sit ab homine, nullus ab ea absolvere potest, nisi qui eam fulminavit, vel ejus Superior; aut ejus Successor, vel Delegatus; excepto semper articulo mortis, in quo omnis Confessarius potest absolvere peccantibus a quibuscumque Censuris Concil. Trid. sess. 14. de Ref. cap. 7. sub conditione tamen, ut sic absolvitus, si periculum mortis evadat, tenetur comparere coram Superiore, & facere quod sibi præscriperit; alias reincidat in Censuram. cap. Eos. de Sentent. Excomm. in 6. Corollarii loco notandum est, quod qui pluribus est alligatus Censuris potest absolvitur una, & non ab alia; ad differentiam peccatorum, quorum absolutione non potest dimidiari; sed vel à nullo, vel ab omnibus eadem vice est concedenda. Mastrum d. disp. 13. num. 31. ubi quod absolvendus à Censuris debet prius præstare debitam satisfactionem; & aliquando jurare de eodem delicto non amplius committendo. cap. Ex tenore. de Sent. Excommunic.

Dictum est supra circa divisionem Censuræ, quod tres sunt, nempe Excommunicatio, Suspensio à Divinis, & interdictum; idcirco in praesenti titulo agendum est de Excommunicatione, ac pro hujs Tituli explicazione videbimus:

1. Quid sit Excommunicatio?
2. Quotuplex sit?
3. Quæ requiriuntur pro validitate Excommunicationis?
4. Qui sunt effectus tum majoris, tum minoris Excommunicationis?
5. An aliquando licet communicare cum Excommunicato, etiam non tolerante?
6. Quis possit absolvire ab Excommunicatione?
7. Quæ causa excusat ab incursu Excommunicationis?

Quo ad Primum. Duæ sunt definitiones Excommunicationis apud Theologos. Una est, quod Excommunicatio est Ecclesiastica Censura, qua homo Christianus bonis fidelium communib[us] privatur. Ita Eminentis, Card. Toletus in Summ. lib. I. cap. 4. num. 1. ubi declarat, tria esse bona communia fidelium, quibus per Ecclesias potestatem Christianus privari potest; nempe exterior conversatione; Sacramentorum participatio; ac Orationes, Suffragaque Ecclesiaz cap. Omnis Christianus 11. q. 3. Alia est, quam ponit Scotus in 4. dist. 19. §. De quinto. Videlicet: Excommunicatio est Censura, qua quis ab Ecclesiastica Communione fidelium separatur. Dicitur Censura, tanquam genus: quia sub hac voce comprehenduntur etiam suspensio à Divinis, & interdictum. Dicitur, qua quis separatur ab Ecclesiastica communione fidelium, ad differentiam prædictæ suspensionis, ac interdicti; quæ privat exercitio vel activo, vel passivo Divinorum Officiorum; non autem exteriori conversatione. Dicitur Ecclesiastica; non autem Spirituali; quia privatio comprehendit illa tria bona à Cardinale Toleto explicita; non autem Fidem, ac alias Christianas virtutes, ut latè demonstrat Mastrum in sua Theolog. Mor. disput. 13. numer. 33.

Quo ad Secundum. Duplex datus divisio Excommunicationis. Una, quod alia est major, alia est minor. Altera, quod alia est à Jure, & alia ab Homine. Circa primam divisionem; Major Excommunicatio est illa, quæ infligitur ob grave peccatum, vel ob contumaciam, & inobedientiam; & hæc privat antedictis tribus bonis, quæ continentur in hoc carmine: Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur. Minor illa est, quæ contrahitur per conversationem cum Excommunicatis majori Excommunicatione non toleratis, cap. Nuper de Sent. Excommunicat. & privat sola passiva participatione sacramentorum, cap. Si celebrat. de Cleric. excommunic. ministr. & cap. penult. de Sent. excommunic. Porro Excommunicati non tolerati sunt duo tantum, nempe Notorii percussores Clericorum; & illi, qui nominatim renunciati sunt excommunicati à Superiore. Ideo ex Decreto Concilii Constantiaz, cui præfuit Martinus Papa V. & quod legitur apud Card. Toletum in Summ. lib. I. cap. 12. num. 2. prædicti duo sunt tantummodo vitandi; non autem alii; et si sciamus, eos incurrisse in aliquam majorem excommunicationem, ut tenent DD. apud Mastrum de disput. 13. num. 34. quamvis contrarium scribat Fagnanus in cap. Quod à Prædecessore

num.

n. 55. de Schismatic. tom. 6. ubi ait, omnes notios esse vitandos. Igitur minori excommunicatione affectus valide ministrat aliis Sacramenta; etiā venialiter peccet. cap. ult. de Clerico excomm. ministr. & celebrando non sit irregularis; at Peccantiae Sacramentum recipere non potest; nisi prius ab eadem minori excommunicatione à Confessario absolvatur. Mastrius d. disp. 13. num. 36. ubi quod omnis Confessarius approbat potest ab eo absolvere. Circa secundam divisionem Excommunicationis sciendum est; quod illa dicitur à Jure, quae infligitur per Canonem, aut per Ecclesiasticam Constitutionem; quae durat etiam post mortem Legislatoris. Illa vero vocatur ab Homine, quae per Judicem ex legitima causa promulgatur contra reos; & hæc expirat per mortem Judicis, aut per ejus remotionem ab Officio, ut docet Mastrius, alias DD. cumulans d. disp. 13. num. 37.

Quod ad Tertium. Ut valida sit Excommunicatione, tria sunt necessaria, nempe Autoritas in Superiore Excommunicante; Peccatum grave, seu contumacia, & inobedientia scandalosa in Excommunicando: atque Solemnitates à Jure prescriptæ in ferenda Excommunicatione; scilicet praecedens monitio, ac citatio, ut tradunt DD. apud eundem Mastrium d. disp. 13. num. 38. & 67. Est tamen verum, quod aliquando major Excommunicatio infligi potest ob levem culpam; si ex hac scandalum soleat generari; ut notat Volpi in suis Resolut. Moralib. resol. 14. num. 4. & 5.

Quod ad Quartum. Effectus majoris Excommunicationis sunt sequentes. 1. Quod Clericus Excommunicatus exercens aliquem Ordinem sit irregularis. 2. Quod si per annum in Excommunicatione insordescat, sit suspectus de heresi. Glossa in cap. Contingit. de Dolo, & comum. Concil. Trid. sess. 25. de Ref. cap. 3. in fin. 3. Quod venit privatus Ecclesiasticis beneficiis. 11. q. 3. cap. Rursus. & cap. Cum bona de Heretice, & qual. 4. Ut si incapax suffragiis Ecclesie, nempe Sacrificiis, Orationibus, & Indulgentiis. cap. A nobis. & cap. Sacris. de Sent. Excomm. excepta Feria 6. in Parasceve, in qua ob mortem Redemptoris nostri, & ex nimia pietate Ecclesie, ipsa orat etiam pro Hæreticis, ac Schismatis, qui sunt Excommunicati. Mastrius d. disp. 13. num. 41. 43. & 44. notans, Orationes publicas non esse facientes pro Excommunicatis non toleratis; privatas autem pro eorum conversione non esse prohibitas. cap. Alma Mater. ubi DD. de Sent. Excomm. 5. Sacerdos excommunicatus, etiā toleratus, ministri, aut recipiens Sacra menta, peccat mortaliiter. cap. Cum illorum. cap. Si quem. de Sent. Excomm. cap. Si celebrat. de Clerico excomm. ministr. & 3. quæst. 4. cap. Engeltruda. 6. Ministris sit etiam irregularis. cap. Licet. & cap. ult. de Clerico excomm. ministr. ac 11. q. 3. cap. Si quis. necnon cap. Is. qui. & cap. Is. cui. de Sent. Excomm. Nisi excusat ignorantia invincibili, aut metu mortis, infamia, jauctoræ bonorum, vel periculo alicujus gravis damni. cap. Apostolica. de Clerico excomm. ministr. & DD. quos cumulat Mastrius d. disp. 13. n. 45. & 46. 7. Si vero ipse accedit ad Sacramentum Peccantiae, invalidè illud suscipit; ut ego ostendi in meis Decisionibus de Peccant. decis. 31. num. 9. & 10. 8. Similiter si Excommunicatus sit Sacerdos, & auidat Confessiones, invalidè absolvit, quia privatus est omni Jurisdictione. c. Ad probandum, de Doct. Clericati, Tom. II, Lib. VIII.

Sent. & re judic. c. Romana. de Offic. Vicar. in 6. & 24. q. 1. cap. Audivimus. At id est intelligendum de Excommunicato non tolerato, vel publico Clerici percussore; nam cæteri ob Extravag. Ad evitanda. Concilii Constant. validè absolvunt. Mastrius d. disp. 13. num. 50. & 51. Ego in Decisionibus meis de Peccantia decis. 45. num. 2. 9. Si Excommunicatus non toleratus, vel publicus Clerici percussor se immiscat in Divinis Officiis cum aliis Clericis, est ab eis expellendus; nam prædictus non est admittendus in Ecclesia; nisi ad audiendas Conclaves. cap. Si quis Episcopus 4. q. 3. c. Is. qui. de Sent. Excom. in 6. c. 1. de Sentent. & Re judic. in 6. 10. Mores Excommunicatus non tolerato, vel Clerici publicus percussor absque pœnitentia privatus Ecclesiastica sepultura. cap. Sacris. de Sepult. & Clem. I. eod. tit. 11. Quilibet excommunicatus majori excommunicatione ad beneficia, seu Ecclesiasticas Dignitates non potest validè promoveri. cap. Pastoralis. ubi DD. de Clerico excommun. Circa autem obtenta ante Excommunicationem non est eis privatus, antequam publicetur à Judice privationis Sententia. cap. Pastoralis. §. Verum. de Appellat. At tenetur relittuere fructus. ibid. §. fin. & c. Quod autem. 23. q. 7. & cap. Prater. 22. dist. 12. Si à non tolerato conferantur beneficia, collatio est invalida; & provisio censetur intrusus, ac ea dimittere debet, & fructus restituere. c. Quia diversitatem. de Concess. Præbend. cap. Tanta. De Excessib. Pralat. & cap. 1. Ne Sede Vacante in 6. 13. Tandem Excommunicati non tolerati non possunt stare in Judicio. cap. Præsidentes. de Hæretic. cap. Decernimus. de Sent. excom. cap. 1. de Except. in 6. cap. Veniens. de Testib. cap. Intelleximus. de Judic. Si tamen de facto Matrimonium contrahunt; aut Professio nem religiosam faciant; validè agunt. cap. Significasti. & cap. Cum illorum. de Sent. excom. ea ratione, quia nullo canone illa irritantur. Mastr. d. disp. 13. num. 56. ubi idem tenendum sentit de validitate privatorum contractuum, ac activæ, & passivæ factio[n]is testamenti, nisi inseguuntur fuisset hostiliter Cardinales, aut protector hæreticorum. cap. Felicis. de Pénit in 6. c. Excommunicamus. de Hæreticis in 6.

Effectus autem Minoris Excommunicationis est peccatum mortale, si communicatio cum Excommunicato non tolerato, vel publico percussore Clerici fiat in rebus divinis; venialis vero culpa, si communicatio fiat in rebus humanis tantum; & absque contemptu Clavium Ecclesie. cap. Si celebrat. De Clerico excomm. ministr. Mastrius ubi supr. num. 58.

Quod ad Quintum. Licitum est communicare cum excommunicatis etiam non toleratis, quando communicatio prædicta sit vel ex ignorantia, vel ex utilitate, aut ex necessitate, juxta casus contentos in hoc carmine, videlicet:

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse

Quorum verborum sensus talis est. *Utile*, id est monendo, &hortando Excommunicatum ad pœnitentiam. *Lex*, ut in Uxore, vel in debitore. *Humile*, ut in Filiis, ac Servis. *Res ignorata*, quando vere quis nescit, illum esse excommunicatione majori irretitum. *Necesse*, si vere urgeat gravis aliqua necessitas spiritualis, vel temporalis, tum in ipso communicante, tum in eodem excommunicato. c. Quoniam multos. 11. q. 3. cap. Inter alia. §. Ilud. de Sent. Excomm. Mastrius d. disp. 13. n. 60.

Quò ad Sextum. Ad sciendum, quis possit absolvere ab Excommunicatione, quatuor sunt Regulae observanda. Una est, quod si Excommunicatione sit reservata Papæ, solus Papa potest ab ea absolvere. Si sit reservata ab Episcopo, solus ipse Episcopus. Si sit lata à judice, solus ille Judex, vel eius Superior in causa appellatio-
nis. Quæ autem Excommunications sint re- servatae Papæ? vel Episcopis? notant Cardin. Toletus lib. 1. cap. 18. & seqq. Busenbaum. l. 7. cap. 2. Abelly cap. 6. de Censuris. sect. 2. & Ma- trius d. disp. 13. a num. 69. & seqq. Altera Regula est, quod in articulo mortis omnes Confessarii possunt absolvere à quaunque Excommuni- catione cuiuscunque reservata. Matrìus d. disp. 3. num. 61. & seq. Tertia Regula est, quod Epi- scopi possunt absolvere etiam ab Excommuni- cationibus Papæ reservatis, si delictum sit occul- tum. Exceptistamen illis contentis in Bul- la Conœ Domini; ac illis infictis ob Hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob viola- tam Monialium clausuram ad malum finem; & ob læsanæ Ecclesiasticam Immunitatem; ut di-
ctum est supra in Tit. præced. Quartæ Regula est; quod publicus percussor Clerici absolvit potest ab Episcopo, si sit Impubes, vel Senex, vel Mulier, vel Filius familiæ, vel Regularis, vel si ob grave impedimentum accedere non possit ad Apostolicam Sedem; ut docent DD. quos citat Matrìus d. disp. 13. num. 63. & alii, quos allega- vi in meis Decisionibus de Penitentia, decisi. à num. 5. & seqq. ubi hæc tertia, & quarta Regula fuit concludentissimè comprobata.

Quò ad Ultimum. Quatuor sunt causæ, quæ excusat ab incurrenda Excommunicatione, quas retuli supra in Tit. anteced. in responso. Ad Septimum, videlicet ignorantia invincibilis, Im- potentia vera, Appellatio legitima, & Remis- sio ejus, quam faceret illé, ad cuius instantiam esset inficta excommunicatione; & ideo ad dicta ibidem studiosus Lector recurrit.

T I T. XIV.

De excommunicatione contra pugnantes in Duello.

Inter præcius Excommunications à Jure la-
tas, satis conspicua, ac frequens reputatur illa, qua plebuntur pugnantes in Duello; idcirco post explicitam materiam Excommuni- cationis in genere, agendum est in specie de hac Excommunicatione ob Duellum; & pro ejus in- telligentia videbimus.

1. Quid & quoniam sit Duellum?
2. Quo Jure prohibitum sit Duellum?
3. Quæ poena sint statuta contra pugnantes in Du-
ello?
4. An aliquando sit licitum pugnare in Duello?
5. Quis possit absolvere ab Excommunicatione incur-
sa ob Duellum?

Quò ad Primum. Duellum est duorum, vel etiam plurium singulare certamen, quod ex condito, uno indicente, & altero acceptante, suscipitur, prævia de- signatione loci, temporis, & armorum. Ita Bonaci- na tom. 1. de Censuris. disp. 2. quæst. 6. punct. 1. & Matrìus in Theol. Moral. disp. 10. num. 12. Dicitur duorum, vel plurium singulare certamen, ad dif- ferentiam belli; quod consistit in multitudine Militum; & in pugna universalis. Dicitur ex condito, idest ex provocazione ad pugnandum

in Duello per unum facta, & per alterum suscep-
ta; & ideo si ex calore iracundia aliqui se in-
vitant ad pugnandum, & statim pugnent, non
dicuntur committere Duellum, neque incur-
runt poenas contra pugnantes in Duello infictas;
quia hi pugnant non præmeditatè, neque prævia
conventione, sed ex furore animi irati. Antonellus de Regini. Milit. Eccles. lib. 6. cap. 16. num.
4. Marcellus Vulpes in præ. cap. 1. num. 49. Dicitur prævia designatio loci, temporis, & armo-
rum, quia hæc tria necessaria sunt ad quidditatem
Duelli; quapropter si quis dixerit suo Adver-
sario, pugnabis tecum, cum te invenero in tali
loco; etiamsi postea eum ibi inveniat, & se-
cum pugnet, non censetur committere Duellum.
Antonellus d. cap. 16. num. 5. Lezana in
Summa. tom. 3. Verb. Duellum. num. 3. Collegium
Salmanticen. tom. 12. træb. 10. de Censur. cap. 4.
num. 33. Similiter qui ex condito pugnant non
armis, sed pugnis, non videntur Duellists la-
tas. Salmanticen. ibid. num. 34. & Naldus Verb.
Duellum. n. 2.

Duplex autem est Duellum secundum Theo-
logos, & Moralistas. Unum Solemne; & est illud, quod fit in aliquibus locis ex publica au-
toritate; & Principe permittente. Alterum
Minus solemnne, seu Privatum; quando duæ per-
sonæ privatæ, aut træs, vel quatuor ex condito
conveniunt ad pugnandum simul, loco, tem-
pore, & armis inter se convertentis. Thesaur. de
Panis Eccles. part. 2. Verb. Duellum. cap. 1. & San-
chez in Decalog. lib. 2. cap. 39. num. 22. Utrumque
tamen est illicitum, & damnatum.

Quò ad Secundum. Duellum est prohibi-
tum. Primo de Jure Divino; nam ab eo veti-
tum est hominibus expondere propriam vitam pe-
nitentia mortis absque urgenterissima causa. Matrìus
d. disp. 10. num. 112. ubi DD. Secundo de Jure Ci-
vili per text. in t. Unica. Cod. de Gladiator. Tertiù
de Jure Canonico in cap. Monomachiam. 2. quæst.
5. in cap. 1. & 2. de Clericis pugnare, in Duello. Ex
Bulla Pii Quarti Incipien. E4. qua à Prædecessori-
bus, &c. & eli in Bullario Conf. XXI. Ex Con-
cilio Tridentino sess. 2. 5. de Ref. cap. 19. Ex Bul-
la Gregor. XIII. Incipien. Ad tollendum &c. & est
inter ejus Constitution. 78. Et ex Bulla Cle-
mentis VIII. que incipit. Illius vice &c. aecit Conf.
XI. inter illas ejusdem Pontificis, de quibus
omnibus latè differunt Thesaur. d. part. 2. Verb.
Duellum. à cap. 1. usque ad cap. 5. & Novarius in
Summa Bullarii part. 1. Commentar. 51. & pag. 2.
Comment. 62. ubi plures DD. allegantur.

Quò ad Tertium. Pugnantes in Duello,
Primo committunt peccatum mortale gravissi-
mum. Secundo incurunt infamiam, & pro-
scriptionem bonorum; ac alias poenas contra
Homicidas statutas; & Tertiù ex supra citatis
Pontificis Constitutionibus tum ipsi pugnantes
in Duello, tum eorum Fautores, Consultores,
Patrini, atque Spectatores incurunt in excom-
municationem latæ Sententiae, Summo Ponti-
fici reservatam; & morientes ex vulnere in Du-
ello inficto carent Ecclesiastica Sepultura.
Quarto ulterius si prædicti pugnantes, vel con-
sulentes, aut coadiuvantes Duellum, sint Cleri-
ci, remanent infames, irregulares, & privati
Beneficiis, ac Pensionibus ultra poenas supra-
dictas, ut latè ostendunt Novarius, & The-
saur. ubi supr. ac Antonellus de Regini. Milit. Ecc.
d. lib.

d.lib. 6. cap. 16. nec non Mastrius d. disp. 10. num.

114.
Quò ad Quartum. Si querimus, An aliquando licet acceptare Duellum, & in eo pugnare? Firmanda est Regula negativa; itaut neque Vir Nobilis provocatus ad Duellum sub pena infamiae, possit illud acceptare; quia cum sit actus prohibitus tum Jure Divino, tum Constitutionibus Ecclesiasticis, ac Legibus Civilibus, debet respondere provocanti: Te non formido? & si in aliquo loco me invaseris, me defendam. Tuum autem Duellum non accepto, quia Deum timeo, & Ecclesia obediō, ac Legibus Divinis, Ecclesiasticis, & Humanis contrarie non deboe. Idcirco hic notanda est Propositio damnata ab Alexand. VII. Anno 1665. l. 2. quæ afferebat; quod Vir Equestris ad Duellum provocatus, potest illud acceptare; ne timiditas nostram apud alios incurat. Ita Colleg. Salmanticen. d. cap. 4. num. 38. ubi DD. qui tamen ab hac Regula tres causas excipiunt. Primus est, si quis provocetur ad Duellum ab inimico associato à Siccariis, à quibus statim sit confodiendus, nisi acceptet Duellum; talis enim acceptatio effet ad necessariam suę vitę defensionem. Secundus est, si quis innocens sententiaretur à Judice ad acceptandum Duellum; alias à carnifice occideretur. Tertius est, si ad finiendum bellum, & ad parcendum toti exercitiū, proponatur Duellum inter duos, vel aliquos particulares Milites habendum; ut legitur in Vita Sancti Wenceslai Duci Boemorum die 28. Septembris in Breviario Romano. Diana part. 3. tratt. 6. resol. 1. Et Colleg. Salmanticen. d. tom. 12. tratt. 10. de Censure. cap. 4. num. 39.

Quò ad Quintum, & Ultimum requires; Quis possit absolvere ab excommunicatione incursa ob Duellum? Regula est pariter firmanda, quod solus Papa potest ab ea absolvere, quia per Constitutiones Pontificias supra relatas, ei soli est absolutionis reservata. Nihilominus Moralistæ dant duas exceptions huic regula: Una est, si Duellum fuisset occultum; tunc enim Episcopus vigore Concilii Tridentini sess. 2.4. de Reformat. cap. 6. posset absolvere. At ego hanc exceptionem confutavi in meis Decisionibus de Panitentia, de ej. 45. num. 6. ubi Studiosus Lector videat. Altera est, si Duellista ex legitimo impedimento non possit recurrere ad Papam, nam tunc eum absolvit Episcopus. Lezana d. Tom. 3. Verb. Duellum. num. 13. & Pellegrinus in tractat. de Duello. qu. 37.

T I T. X V.

De Excommunicatione contra violantes Monialium, & Virorum Regularium.

ACtum est de Excommunicatione inflicta ad retrahendos Laicos ab interitu corporis, & anima per Duellum; restat agendum de alia Excommunicatione lata pro corporali, & spirituali salute Virginum, quæ se dedicaverunt Deo per Votisolemnia Paupertatis, Castitatis, ac Obedientiarum, cum obligatione vivendi in perpetua Clausura; pro cuius intelligentia videbimus:

1. Quid, & Quotuplex sit Monialium Clausura?
2. Quo tempore, & quo Jure sit introducta?
3. Quot modis violatur Monialium Clausura?

4. Quæ pœna sint inflicta contra violantes Monialium Clausuram?
5. An sint casus, in quibus licet Monialibus exire de Clausura.
6. Qui possint absolvere ab Excommunicatione incursa ob violatam Monialium Clausuram?

Quò ad Primum. Duplex est Clausura Monialium, Materialis scilicet, & Formalis. Clausura Materialis est locus clausus; ac muris septus, & oīis occlusus, in quo habitant Virgines Deo consecratae, & in quem hominibus non est liber ingressus. l. 3. §. Subvenitur. ff. Ad Senat. Consult. Sylan. Giballinus de Clausura Regulari, disquis. 1. in princip. Formalis Clausura est Lex prohibens Monialibus egressum de Monasterio; ingressum in illud, & accessum ad colloquendum cum Monialibus absque necessaria causa, & legitima licentia cuicunque personæ. cap. Perniciosem. 18. quæst. 12. cap. 1. de Statu Regulari in 6. Bonacina de Clausura Monial. q. 3. punt. 1, & 2.

Quò ad Secundum. Clausura Monialium Deo consecratarum est antiquissima; tum quia erat in usu etiam in Lege Moseyca, in qua Mulieres servitio Divino mancipatae, morabantur in exedris Templi, ut legitur 2. Machab. 3. 19. & de Anna Prophetissa filia Phanuel; quæ, ut scribit S. Lucas 2. 36. non discedebat de Templo, jejunis, & observationibus serviens nocte, ac die; tum etiam quia ab initio Ecclesia fuerunt in usu Monasteria Virginum, Deo addicatarum; quas salutat S. Ignatius Martyr. Epist. 10. 12. & 15. & de eis meminit S. Clemens Papa apud S. Epiphanius. Haec. 30. ac de illis testantur S. Ambrosius lib. 3. de Virginib. S. Hieronymus lib. 1. advers. Iovinian. & S. Augustin. Epist. 109. Quamvis tunc clausura non effet omnino absoluta; quia ex urgenti causa, & cum debita licentia, ac convenienti comitatu poterant Moniales aliqua vice de Monasterio exire. S. Antonin. in Summ. 3. p. tit. 20. cap. 2. §. 3. Vers. Egressum autem Monialium, & Giballini, de Clausur. d. disquis. 1. cap. 1. §. 2. Absoluta vero, & de necessitate imposita est Clausura Monialibus Deo professis per Legem Ecclesiasticam; Primo, per Constitutionem Bonifacii Octavi Summi Pontificis circa finem tertii decimi saeculi, quæ habetur in cap. Periculo. De Statu Regulari. cum enim eo tempore vel ob excedentem malitiam hominum, vel ob nimiam calamitatem temporum, Synodalia Decreta, & Praelatorum inferiorum Leges pro custodia Virginalis innocentiae non sufficerent, prædictus Bonifacius Octavius Papa indixit omnibus, & quibuscumque Monialibus perpetuam Clausuram; itaut iisdem non liceret amplius egredi de Monasteriis; nisi ex causa morbi contagiosi; neque ad eas daretur Virorum accessus, vel ingressus, nisi ex rationabili causa, & cum legitima Episcopi licentia. Secundo, hanc Constitutionem Bonifacii VIII. confirmavit Concilium Tridentinum sess. 2.5. de Regular. c. 5. addita pœna Excommunicationis ipso facto incurriende ab inobedientibus. Tertiè, easdem Clausuræ Monialium Leges innovavit Sanctus Pius V. Papa Anno 1566. per Bullam Incipien. Circa Pastoralis, & per aliam Anno 1570., quæ incipit, Decori, & honestati; addita pariter pœna excommunicationis Sedi Apostolicae reservata contra transgredientes. Quartò tandem ad majorem firmitatem prædictæ Monialium Clausuræ emanarunt aliæ

M 3 Con,

Constitutiones Gregorii XIII. Gregorii XV. & Pauli V. qui etiam revocaverunt quascumque licentias sublimibus personis ab Apostolica Sede concessas ingrediendi Monasteria Monialium; quas omnes Constitutiones referunt Barbosa in Collect. DD. ad d. cap. Periculoso, de Statu Regular. in 6. & Tamburin. de Jure Abbatissar. disp. 16. quas. 2. & 3.

Quo ad Tertium. Tribus modis violatur Monialium clausura; per egressum earundem de Monasterio; per ingressum virorum in Monasteria ipsorum; & per accessum ad ostia, vel Crates Monasteriorum ad colloquendum cum ipsis Monialibus; deficiente tamen rationabili causa, & legitima licentia in omnibus tribus modis supradictis; ut notat Barbosa in d. cap. Periculoso. De Statu Regular. & DD. ibi per eum collecti, ac citati.

Quo ad Quartum, in quo queritur, Quæ poenæ sunt inflicte contra violantes Monialium clausuram? Respondeatur Primo, quod si violatio fit per egressum à Moniali factum (exceptis casibus à Jure permisso, de quibus infra) ipsa incurrit duas poenas; Una est Excommunicatio latæ sententiae, cuius absolutio est Papæ reservata, per Bullam Incipien. Decori. la. 8. Sancti Pii Quinti; ut notant Barbosa in d. cap. Periculoso, num. 20. De Statu Regular. in 6. Theaurus de Poenis Ecclesiast. part. 2. Verb. Clasuram violans. cap. 8. Sanchez in Decalogum. lib. 6. cap. 15. à num. 63. & Donatus de Regularib. tom. 4. tract. 4. q. 8. Altera poena est privatio omnium Dignitatum, si quas habebat; necnon amissio suæ Dotis, tum de Jure Civili. l. Deo nobis. 54. §. Huius autem. C. de Episc. & Cler. & in Auth. Si qua mulier. C. de Sacrosanct. Eccl. tum de Jure Canonico, ut per cap. Abbates. 18. q. 2. cap. Verum. De Conditionib. apposit. & docent, tum Moralistæ Lezana in Sum. tom. 3. Verb. Dos Monialium, num. 6. Donatus tom. I. part. 2. tract. 5. q. 58. & tom. 4. tract. 4. q. 19. tum Canonicæ Navarr. Commentar. 4. de Regularib. num. 24. Vers. Undecimo. & Surdus de Alimentis. tit. 9. quæst. 27. tum etiam Criminalistæ Decian. lib. 5. cap. 73. num. 16. atque Farinacius de Hæresi. quæst. 183. §. 8. n. 114. quorum omnium verba ego retuli in meis Discordiis Foresibus part. 4. de Regularib. Discord. 44. à num. 5. & seqq. Et non solum incurrit prædictas poenas ipse Moniales è clausura egredientes, sed etiam illas comitantes, ac receptantes. Thesaur. d. part. 2. Verb Clasuram Monialium c. 8. Vers. Alter. & Barbosa in Collect. DD. ad d. cap. 1. de Statu Regular. num. 20. Secundo, si violatio clausura Monialium fiat per ingressum, omnes ingredientes, & eos introducentes, ac recipientes, (extra casus licitos, ac necessarios, & cum debita licentia) pariter incurrit excommunicationem Summo Pontifici reservatam, tum ex Concil. Trid. d. sess. 25. de Regular. cap. 5. tum ex Constitutionibus Gregorii XIII. incipien. Ubi gratia, ac Pauli V. quæ incipit Monialium statutus; ut demonstrat Donatus d. to. 4. tract. 5. quæst. 1. & 2. & declaravit Sacra Congregatio Episc. & Regular. apud Pignatellum tom. 6. consult. 85. n. 251. & 252. & tantò magis si ingressus sit ad malum finem, ut ego ostendi in meis Decisionibus de Eucharistia. decis. 18. num. 30. & 31. ubi quod neque Superioribus licitum est intrare Monasteria Monialium absque legitima causa, aliàs incurrit easdem poenas. Tertiò, si violetur Monialium clausura per accessum ad crates, & collocu-

toria Monasterii à personis prohibitis, hæ ultra peccatum mortale incurunt poenas, ac Censuras per Ordinarios locorum infictas, etiamsi accedentes, & colloquentes cum Monialibus sint Regulares.

Quo ad Quintum. Circa casus, in quibus licetum sit Monialibus exire de Claustra; quamvis Sanctus Pius V. in prædictis suis Constitutionibus exprefserit tantum tres Casus, scilicet *Magnum incendium*, *morbum Lepra*, & *morbum Epidemia*; & disputent Doctores, an hi tres Casus expressi sint taxative, vel exemplificative, ut scribit Barbosa alleg. 102. num. 16. & Giballin. *Disquis.* I. cap. 6. n. 33. verior tamen opinio est, quod dicti tres casus stent exemplificative, ut probant Sanchez in Decal. lib. 6. c. 15. num. 37. Novarius in Summ. Bullar. part. I. Comment. 41. num. 14. Ventriglia tom. I. Annot. 5. §. 2. n. 25. & Zaccarias in Q.Q. Medicoleg. libr. 3. tit. 3. quæst. 6. n. 10. nec non in Confil. 64. per tot. Idcirco communiter DD. addunt alios casus licitos pro egressu Monialium de clausura, nempe Alluvio fluminis, vel procellæ, ac Sæviens Bellum, ex quibus imminaret ruina Monasterii, vel direptio Monialium. Giballin. d. *Disquis.* I. c. 6. num. 33. & quodcumque aliud periculum influens in totam Monialium communitatem. Ex qua doctrina colligitur, quod si morbus, vel periculum inimineat alicui particulari ex Monialibus, ei non licet è clausura exire; quod si morbus esset pestifernalis petenda esset licentia à Sacra Congregatione, & non sufficeret permisso Episcopi; nisi temporis angustia aliud fuaderet. Ventriglia d. tom. I. Annot. 5. punct. 2. n. 29. Prout etiam ejusdem Sacra Congregationis licentia est necessaria, si agatur de egressu Sanctimonialis pro fundando alibi Monasterio; vel pro corrigenda aliqua Moniali contumaci, quæ ibi ob factiones corrip non posset. Giballin. d. c. 6. à n. 37. & seqq.

Pro ingressu autem Virorum in Clasuram Monialium casus liciti sunt tum illi, qui concurredunt bonum commune totius Monasterii, in rebus necessariis pro aliamentis, ac sustentatione totius Communis; & si ingrediuntur, prævia licentia Episcopi, bajuli, rustici, vectores curruum cum bladis, & uvis, ac alii operarii, & artifices. Gloss. in cit. cap. I. de Statu Regular. in 6. tum illi casus, qui respiciunt bonum particulare alicuius Monialis; & hac de causa si aliqua sit infirma, intrant in clausuram Confessarius, Medicus, Chirurgus, & aliquando ancillæ, ac mulieres laicæ, quæ ministeriis vilioribus, & operosioribus inseruant; aut Moniali morbo diurno, ac periculo affectæ afflstant, ad tradita per Barbosam d. Allegat. 102. n. 60. Bonacinanum de Clasuram. q. 4. punct. 4. n. 10. & Crispinum de Visitat. Pastor. part. 2. §. 42. n. 99. Ulterius etiam ob bonum consanguineorum conceditur ingressus puellarum educandarum; eti & hoc concernat bonum Monasterii ad propagandam successionem Sanctimonialium; immo permitti solet ingressus alicius Mulieris nobilis Uxorata, ad evitanda scandala ob dissidia cum marito; circa qua pollet arbitrium Episcopi in concedenda licentia, ut tradunt Giballin. de Clasuram. d. disp. I. Tamburin. de Jure Abbatissar. disp. 24. quæst. 1. & Donatus d. tom. 4. tract. 5. q. 19.

Pro accessu tandem ad Crates pro colloccione cum Monialibus requiritur bonum nomen accedentium, & eorum parentela in primo, & secundo

cundo gradu; dummodo non sint Regulares; his enim interdictum est ab Apostolica Sede accedere ad colloquendum cum Monialibus, nisi quater in anno, & cum consanguineis in primo, vel secundo gradu tantum, & cum licentia Episcopi, cui propterea data est facultas puniendi Regulares transgressores etiam Censuris, & etiam in Monasteriis exemptis, ut ex Bulla Gregorii XV. *Inscrutabili &c.* Ex Decreto Urbani VIII. de Anno 1623. & ex alio Decreto Clementis Noni de Anno 1669, quæ leguntur apud Pignatellum tom. 6. *Consult.* 85. num. 165.

Quò ad Ultimum. Absolvere ab excommunicatione inculta tam peregrinum, quam per ingressum illicitum in Claustram Monialium, cùm sit reservata Papæ, spectat tantummodo ad ipsum. Disputant nihilominus DD. an absolutionem obtineri possit vel ab Episcopo, vel à Confessariis Regularibus? Et affirmant de Episcopo, si egressus vel ingressus sit occultus, & hoc vigore Concilii Tridentini *sef. 24. de Ref. cap. 6.* Ita Bonacina de Censur. *disp. 1. quæst. 22. punct. 2. num. 2.* & de Claustra. *quest. 1. punct. 5. num. 2.* *The-*
saurus d. part. 2. Verb. Claustram. cap. 8. Vers. Abso-
lvere. & aliij, quos ego citavi de Eucharist. decisi-
81. num. 22. De Confessariis verò Regularibus negant ob Decretum Clementis VIII. in quo noluit, eosdem posse absolvere à septem casibus Papæ reservatis; & inter eos est violatio claustrorum Monialium; & dictum Decretum legitur apud Donatum tom. 2. part. 3. tract. 11. quæst. 17. & apud Pignatellum d. tom. 6. *Consult.* 85. num. 165. & 166.

Corollarii loco notandum est, aliam pariter Excommunicationem Papæ reservatam latam esse contra Mulieres violantes Claustrum Regularium Virorum per ingressum in eorum Monasteria, non solum ad malum finem, sed etiam ex mera curiositate; ut in Bulla Sancti Pii V. *disp. 24. Octobris 1566.* Incipien. *Regularium Personarum &c. quæ in Bullario Cherubini habetur tom. 2. Conſtit. 20.* de qua agunt Fagnanus in *cap. Nuper. num. 35. de Sent. Excommun. tom. 7.* Antonius, de loco Legal lib. 1. cap. 10. num. 57. Novarius in *Summa Bullarii part. 2. Comment. 39. num. 6.* & aliij, quos ego allegavi in meis Discorsiis Forens. de Regular. *Difcorda. 27. num. 4.* ubi num. 15. & 16. ostendi, Confessarii Regulares ab hac Excommunicatione absolvere non posse.

T I T. XVI.

De Ecclesiastico Interdicto.

Q^{uoniam} Ecclesiasticum Interdictum valde fraternizat cum Excommunicatione, quia & istud solet infligi tam contra Clericos, quam contra laicos; idèo statim post illam agitur de ipso; pro cuius intelligentia videbimus;

1. Quid sit Interdictum Ecclesiasticum?
2. Quotuplex sit?
3. Qui possint infligere Ecclesiasticum Interdictum?
4. Ob quas causas?
5. Qui teneantur observare Ecclesiasticum Interdictum?
6. Qui sint effectus hujus Interdicti?
7. Quas penas incurvant violantes Interdictum?
8. Quis possit tollere Interdictum?

Quò ad Primum. Interdictum est Ecclesiastica Censura, per quam fidelibus prohibetur participatio Sacramentorum; Divinorum Officiorum; & Ecclesiastica

Sepulchra. Hæc definitio colligitur ex cap. Non est nobis. *De Sponsalibus. & ex cap. Quod in te, de Pe-*
nitent. & remiss. Aliam definitionem tradit Scotus in 4. dist. 25. quæst. 1. G; ita dicens: Interdictum est prohibitio, vel artatio a quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus. Videatur Mastrius in Theol. Mor. disp. 13. n. 106, ubi alias definitiones ponit.

Quò ad Secundum. Ecclesiasticum interdictum est triplex, Locale, Personale, & Mixtum. Interdictum Locale est, quando prohibetur, ne in tallo loco divina Officia celebrentur. Personale, quando prohibetur aliquibus personis assistere, vel passim divinis Officiis in quounque loco. Mixtum Interdictum est, quando locus simul, & persona interdicuntur. c. Praesenti, de Sentent. Excommun. in 6. cap. Sententia eod. t. & Mastrius d. disp. 13. num. 107. & 108. ubi duas alias dat divisiones. Una, quod aliud est Interdictum generale, quando totum Regnum, vel Provincia interdicitur. Et aliud est particolare, quando aliquod Templum, vel Ecclesia tantum interdicitur. Altera divisio est, quod aliud Interdictum est à Jure, & aliud ab homine. Ex his resultat hæc differentia Interdictum locale generale; & Interdictum generale personale: quod scilicet in Interdicto generali locali poterit populus illius Regni audire Divina in Ecclesiis extra illud Regnum: At in Interdicto generali personali eadem persona nec extra Regnum poterunt audire Divina; advenientes in loco personalis Interdicti poterunt Divina audire; quia eoshoc Interdictum non afficit. d. cap. Si Sententia de Sentent. Excommun. Mastrius d. disp. 13. num. 109. & num. 110. subdens, quod in Interdicto generali Mixto comprehenduntur tam nocentes, quam innocentes; ita tamen, ut si hi discedant a loco Interdicto, poterunt alibi Divina audire: non etiam culpabiles, & innocentes. d. cap. Si Sententia, & ibi Glossa de Sent. Excommun. in 6. Illud etiam notandum, quod Interdicto populo non censetur interdictus Clericus. cap. Quia periculorum. de Sent. Excommun. in 6. Et interdicto Clero non comprehenduntur Regulares, & Moniales. Mastrius d. disp. 13. n. 111.

Quò ad Tertium. Potestas Ecclesiastici Interdicti indicendi residet apud Ecclesiasticos Superioris; idèoque apud Papam in universo Orbe, Regnis, & Provinciis; apud Legatos Apostolicos in locis eorum Legationis; & apud Episcopos in suis Dioecesis. cap. Episcorum. de Privilegiis. in 6. cap. Sane. de Offic. Deleg. cap. Cum inter. de Conuentu. Mastrius d. disp. 13. n. 110. ubi limitat circa Interdictum inflictum generaliter ab Episcopo, quod non afficiat Hospites, & Scholares, qui in ejus Dioecesireperintur.

Quò ad Quartum. Regula est certa, & nullam patiens limitationem; quod Ecclesiasticum Interdictum fulminari non potest, nisi ob peccata gravia; quæ annexam habeant contumaciam, ac inobedientiam in delinquentibus, sive omnibus de Communitate, sive Principalibus tantum ejusdem; ut in cit. cap. Si Sententia. de Sentent. excommun. in 6.

Quò ad Quintum. Pariter datur Regula generalis, quod si interdictum locale sit universale, ac illimitatum totius Regni, Provinciæ, vel Dioecesis; omnes habitantes ibi tenentur illud observare, tam culpabiles, quam innocentes;

tes, necnon tam præsentes, quām post latum Interdictum supervenientes. d. c. Si Sententia. & ibi Glossa de Sent. Excommun. in 6. Etidem habet locum si Interdictum sit personale; Ita tamen, ut hoc non afficiat nisi illos, qui sunt culpabiles, & contumaces, ut late explicat Mastrius d. disp. 13. num. 110.

Quò ad Sextum. Effectus Interdicti desumendi sunt ab intentione Superioris illud insigentis, expressa in verbis, quibus fuerit ab ipso inflatum. Quòd si sit generaliter fulminatum absque ulla restrictione, tunc tres sunt ejus effectus; nempe privatio Sacramentorum, Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica Sepultura. Bonacini, de Interdicto. disp. 5. punct. 3. & Mastrius d. disp. 13. num. 112. Porro circa Sacraenta, non omnia censentur prohibita; sed tantum Eucharistia; excepto articulo mortis per Viaticum. cap. Quod in te, de Pénitent. & remiss. cap. Permissus de Sent. Excommun. Item prohibita est Extrema Unctio, Confirmatio, Collatio Ordinum, & celebratio Matrimonii cum solemni benedictione, non autem ea omissa. Idcirco Baptismus, & Pénitentia nunquam sunt prohibita; tanquam proflus necessaria ad salutem; & quandoconque possunt iisdem Interdicto affectis ministrari. cap. Quoniam. & cap. Alma Mater. de Sentent. Excommun. in 6. Mastrius in cit. disp. 13. num. 113. Quò vero ad Divina Officia; si interdictum sit merè locale: Tunc si est particularis, ea celebrari non possunt ulla tempore in Ecclesiis particulariter interdictis, sed utique in aliis. Si sit locale generale; nulli officia Divina celebrantur, exceptis diebus festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & Conceptionis B. M. Virginis. Mastrius d. disp. 13. n. 115. suadens, quod Clerici januis clausis, & absque pulsatione campanarum possunt ea recitare. At si Interdictum sit Personale, seu Mixtum sive in genere, sive in specie, nulla die possunt Officia Divina in Ecclesiis celebrari. cap. Si civitas. & cap. Si Sententia. de Sent. Excommun. in 6. Non est tamen prohibitum tempore generalis Interdicti pulsare, & recitare Angelicam Salutationem, benedicere Mensam, adorare Crucem in die Parocheves, commendare animam moribundis, prædicare Verbum Dei, docere pueros Doctrinam Christianam; & actus spiritualis ac temporalis Jurisdictionis exercere, ut docent DD. quos citat, ac sequitur Mastrius ead. disput. 13. num. 117. Tandem quò ad Sepulturam; ad eam non admittuntur, qui sunt personali Interdicto perculsi. d. cap. Si Civitas. de Sent. Excom. in 6. Nisi habeant speciale Privilegium. cap. Quod in te. De Pénit. & Remiss. At si Interdictum sit locale tantum, illa nulli morienti denegatur, nisi dederit causam Interdicto. Mastr. ubi supr. num. 116.

Quò ad Septimum. Pénit., quas incurunt violantes Interdictum, sunt sequentes. Primo, ministrantes, ac suscipientes Sacraenta prohibita peccant mortaliter. Secundo, committunt Sacrilegium. Tertiò, Clerici illa ministrantes sunt irregulares. cap. Is. cui. de Sent. Excommun. in 6. Quartò, qui recitant publicè, & audiunt Divina, & ipsi mortaliter peccant. Quintò, Laici cogentes Clericos ad celebrandum in loco, vel tempore interdicto, incurront in Excommunicationem. Clem. 2. de Sent. Excomm. Et Sextò sepielentes defunctos in Loco Sacro in-

terdicto pariter excommunicationem incurront. Clem. I. de Sepult. Mastrius d. disput. 13. numer. 118.

Quò ad Ultimum; in quo queritur, Quis possit tollere Interdictum? DD. distinguunt: Vel Interdictum est ab Homine, & absque præfinitione temporis; & ab eodem est tollendum vel per relaxationem, vel per absolutionem. Vel est à Jure? & tunc subdividunt: Vel est locale reservatum Papæ? Et à solo Papa tollitur. Vel non est alicui reservatum? Et à solo Episcopo tolli potest. Vel est Interdictum personale nulli reservatum? Et hoc quilibet Confessarius tollere potest per absolutionem, data satisfactione; vel praestita cautione de satisfaciendo, si necesse sit. Ita DD. apud Mastrium ead. disput. 13. num. 121, qui num. 125. advertit, quod per Appellationem ab Interdicto, ejus effectus non suspenditur, quia debet plenè observari, donec Superior servatus servandis, & causa cognita iudicetur. c. Ad hæc quoniam. de Appellat.

Corollarii loco notandum est, ultra Interdictum dari Cessationem à Divinis, quæ est quædam prohibitio ob moorem facta, ne in aliquo loco Divina officia celebrentur; & haber analogiam cum Suspensione, & Interdicto, sed verè non est Censura Ecclesiastica; ideoque inobedientes non sunt irregulares, etiæ incurrant Excommunicationem, de qua in Clem. I. de Sentent. Excommun. ac ea durante, non est prohibitum sepelire fideles in loco Sacro, dummodi in eis sepeliendis non fiat recitatio Divinorum Officiorum. Mastrius ibid. num. 124. & num. 125.

T I T. XVII.

De Suspensione à Divinis.

Cum tres esse Ecclesiasticas Censuras supra notatum sit; & de duabus egerimus, scilicet de Excommunicatione, & de Interdicto; remanet, ut de tertia verba faciamus, nempe de Suspensione à Divinis; pro cujus explicatio ne videbimus:

1. Quid sit Suspensio à Divinis?
2. Quotuplex sit?
3. Quis possit eam infligere?
4. Quis sint ejus effectus?
5. Quas penas incurrat, qui illam non servat?
6. Qua, & quot sint Suspensiones à Jure infligendae ob malam Ordinum susceptionem?
7. Qua sint causa excusantes ab incursu Suspensionis?
8. Quis possit ab ea absolvere?

Quò ad Primum. Dux dantur à Theologis definitiones. Una est; quòd Suspensio à Divinis est Ecclesiastica Censura, qua Minister Ecclesia arceret ab aliquo actu Ecclesiastico, alius sibi convenienter; & hoc ad tempus. Ita Scotus in 4. dist. 25. quest. 1. H. Dicitur Censura Ecclesiastica tanquam genus; cum, ut dictum est, existant alia dux Censura. Dicitur Minister Ecclesia ad differentiam aliarum diuarum; quæ possunt infligi tam in Clericos; quam in Laicos; hæc autem fulminatur tantum contra Ecclesiæ Ministros; vide licet Clericos: tam post suscepitos Ordines; quam in eorum susceptione; ut in eo, qui etiam ignoranter ordinatur ante legitimam etatem. capit. Vel non est compos. de Temp. ordinat. Dicitur ab aliquo actu Ecclesiastico, alius sibi conuenienter;

conveniente; quæ verba comprehendunt tam Sacraicia, quam Divina Officia; tam universaliter, seu in Choro; quam particulariter extra Chorus; siquidem ad differentiam Excommunicationis, suspendi potest à Divinis totum Capitulum Canonicorum, et si illud excommunicari non possit. Mastrius in Theol. Moral. disp. 13. num. 91. ubi DD. docentes, tunc illos de Capitulo esse suspensos solummodo in iis, quæ spestant ad Capitulum in commune; secùs in illis, quæ propria sunt uniuscujusque particularis personæ; nisi forte omnes essent in culpa. Altera definitio Suspensionis à Divinis est, quam ponit Mastrius ibid. n. 86. nempe eam esse Cenfuram, qua Clericus impeditur, ne functiones exerceat sui Officii, vel beneficii. & coincidit cum illa Scoti jam expli-cata.

Quò ad Secundum. Plures dantur Suspensiones à Divinis divisiones. Una est, quòd alia dicitur à Jure, & alia ab Homine. Illa est à Jure, quæ inficta legitur in Sacris Canonibus, vel in Constitutione Ecclesiastica; seu generali Edicto. Ista est, quæ per Sententiam à Superiori profertur. Mastrius ubi supr. num. 87. Altera divisio est, quòd Suspensionis à Divinis vel est ab Officio tantum, vel à Beneficio tantum; vel simul ab Officio, & Beneficio. Prima prohibet administrationem Sacramentorum. Secunda ve-tat exactiōne fructuum beneficij. Tertia pri-vat potestate tam Sacraenta ministrandi, quam in fructibus prædictis se ingerendi; quod idem est, ac reddere suspensum inhabilem ad gerenda spiritualia, ac temporalia sui officii, & beneficii. DD. apud Mastrium d. disp. 13. num. 87. Tertia divisio est, quòd Suspensionis à Divinis alia est illimitata; alia verò ad limitatum tempus; puta ad sex Menses, seu ad Annum. Illa eget absolu-tione; hæc autem absolutione non indiget, siquidem transacto tempore, ad quod erat limitata, statim Clericus, qui ipsa erat ligatus, potest officium sui Ordinis exercere. Glossa in cap. Sa-cro. de Sent. Excomm. Mastrius d. disp. 13. n. 94. & n. 101.

Quò ad Tertium. Breviter est dicendum, quòd solus Superior Ecclesiasticus potest inflige-re in suum subditum Suspensionem à Divinis, le-gitima aliqua præcedente causa: quæ proveniat vel à culpa gravi; ut si Clericus sit criminofus; vel etiam à culpa levi, velut si esset negligens, vel desidiosus in aliquo suo officio; imò etiam nulla subsistente culpa, sed sola ignorantia; ut dictum est de eo, qui suscipit ordines ante legitima etatem inscienter. d. cap. Vel non est compo-de Tempor. Ordin. Mastrius d. disp. 13. num. 90. & 100, ubi alii DD.

Quò ad Quartum. Effectus Suspensionis à Divinis sunt sequentes. Primo, Suspensus si celebret, aut actum Ordinis exerceat, peccat mortaliter. Secundo fit Irregularis. Tertiò actus Ju-risdictionis, sunt nulli in utroque Foro, interiori scilicet, & exteriori. Quartò, si eligatur ad aliquod beneficium, electio est irrita, ac invalida. Quintò, non est admittendus in Choro ad recitandas di-vinas laudes. Sexto, si suspensus sit à beneficio, & fructus exigat, peccat mortaliter, quamvis non incurrat Irregularitatem. Et Septimo, si suspensus Sacerdos à Divinis sit generica, neque Evan-gelium, neque Epistolam poterit cantare in Missa absque peccato, & incurso in Irregularitatem. Ita DD. quos citat, & sequitur Mastrius d. disp.

13. à num. 93. & seqq. ubi num. 96. notat, quòd Suspensus ab Officio potest exercere actus Ju-risdictionis, & quòd Episcopus suspensus à Pon-tificalibus non est prohibitus celebrare Missam pri-vatam.

Quò ad Quintum. Clericus suspensus à Di-vinis, si suspensionem non servet, sed actus Or-dinis exerceat, peccat mortaliter, ut dictum est, atque incurrit in Irregularitatem. cap. 1. & cap. Is. cui. de Sent. Excomm. in 6. Antonell. de Regim. Ecel. Milit. libr. 2. cap. 10. num. 1. ubi num. 3. ad-dit; quòd si incursum in superdictas pœnas, quan-do exercetur actus Ordinis Sacri secundum com-munem Doctorum sententiam; secùs si tempore Suspensionis exerceatur actus Ordinis minoris; quia tunc Irregularitas non incurrit; nam de consuetudine aëtus minorum ordinum à Laicis etiam cum solemnitate exercentur; ut post To-let. Avilam, & alios observat Bonacina de Censur. disp. 7. q. 3. punct. 5. num. 1. Diana part. 4. tract. 2. resol. 56. & 92. quæ in opere ejus Coordinato habetur tom. 5. tract. 5. resol. 25. in §. 4. & aliū recentiores communiter: quamvis contrarium te-neant Navarr. in Manuali. cap. 25. num. 76. & cap. 27. num. 163. Quaranta in Verb. Ordo. Vers. Se-cundo limita. Et Belletus Disquis. Clerical. Tit. de Discipl. Cleric. §. 5. num. 62. Sed utrum Cano-nicus, qui est suspensus à Divinis, possit stare in Capitulo, in quo agitur de eligendis Canonicis, & dare Votum suum? Respondeatur, affirmati-ve, quia non est actus Ordinis electio Canonickæ aëtiva. cap. Cum Vintoniensis. de Elect. Mastrius d. disp. 13. num. 98.

Quò ad Sextum. Suspensiones à Divinis de Jure infictæ contra Clericos, qui suscipiunt Ordines, non servatis de Jure servandis, sunt duo-decim sequentes; videlicet. 1. Si recipienti Ordines ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatu. 2. Si ab alieno sine licentia proprii Ordinarii. 3. Si ipsos Ordines recipient a proprio Episco-po; sed in aliena Diocesi absque licentia Dioc-esani. 4. Si illos recipient ab Episcopo Excom-municato, vel Suspenso. 5. Si non habeant le-gitimam etatem. 6. Si ordinentur extra tempo-ra sine dispensatione. 7. Vel interstitiis non ser-vatis. 8. Vel sine Titulo in Sacris. 9. Si ordi-nentur per saltum. 10. Si post contractum Mat-trimonium, eti non consummatum. 11. Si ipsi Clerici sint Excommunicati, vel Suspenso, aut Interdicti. 12. Si ordinentur cum Litteris Vicarii Capitularis intra annum à Sede vacante. cap. Neminem. & cap. Sanctorum. 70. disp. cap. Cum secun-dum. de Preben. & novissime Constitutio Urbani VIII. Incipien. Secretis aeterna Providentia, de qua Barbosa De Offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 20. num. 33. & 34.

Quò ad Septimum. Causæ excusantes ab in-curso Suspensionis à Divinis sunt duæ. Prima est ignorantia invincibilis sive Juris, sive facti; cuius causa lata sit hæc censura Suspensionis. cap. 2. de Constitutionibus. & cap. 2. ubi DD. eod. tit. in 6. Thesaur. de Pénis Eccles. part. 1. cap. 15. num. 1. Secunda est metus gravis aliquius mali, sive in cor-pore, sive in fama, & honore, sive etiam in bo-nis temporalibus, quando opus, cui est annexa Suspensionis, non est alias prohibitum jure naturali. cap. Discretionem. de Eo, qui cognovit. c. Sacris, ubi Abb. & Barbosa, de His, quæ vi, metusre caus. The-saur. d. part. 1. cap. 18. & Mastrius d. disp. 13. num. 101.

Quò ad Ultimum. Ad sciendum, quis posse absolvere ab hac Censura Suspensionis à Divinis? oportet distingue: nam vellata est ab homine per Sententiam? Et tunc ipse solus absolvit, nisi lata sit ad præfinitum tempus, vel sub conditione; nam expleto tempore, vel conditione adimpleta, cessat Suspensio; & non est opus alia ablolutione secundum magis communem opinionem. Mastrius d. disp. 13. num. 103. & 104. Vei Suspensio inficta est à Jure? & in hoc casu, si est reservata Papæ, vel Episcopo? ab ipsis tantum potest absolutione impetrari. Vel nulli est reservata? Et in hoc casu alteratio est inter DD. Alii enim dicunt, omnem Confessarium posse ab ea absolvere. Alii vero tenent à solo Episcopo absolutionem esse elargiendam, ut videtur est apud Dianam part. 5. tract. 10. resol. 23. quæ in ejus Opere Coordinatio habetur tom. 5. tract. 3. resol. 9. & secundam opinionem esse veriorem ait Antonellus de Regin. Eccl. d. 1. 2. c. 10. num. 26. quia Suspensio non impedit absolutionem à peccatis, sicut impedit Excommunicationem; undè ab Excommunicatione nemini reservata omnis Confessarius potest absolvere. cap. Nuper. de Sent. Excommun. Tum etiam quia Suspensio pertinet ad forum contentiosum; & ideo est auferenda ab habente Jurisdictionem in foro exteriori. Sylvest. in Verb. Suspensi. num. 8. & Bonacina de Censur. disp. 3. quæst. 5. punct. ult. num. 6.

T I T. XVIII.

De Irregularitate.

Quoniam illi, qui Suspensionem à Divinis non observant, & quamvis illa affecti, & illigati audent Ministeria Sacra celebrare, inter alias poenæ incurront in gravissimam illam, quæ vocatur Irregularitas, quæ etiam contrahitur ob altiarum violationem Censurarum: idcirco pro hujus operis complemento, & pro explicatione hujus materiae videbimus:

1. Quid, & Quotuplex sit Irregularitas?
2. Quot, & quæ sint Irregularitates ex defectu?
3. Quot, & quæ sint Irregularitates ex delicto?
4. Quot, & quibus modis tollatur Irregularitas?
5. Qui possint dispensare super Irregularitate?

Quò ad Primum. Irregularitas communiter definitur tam à Theologis, quam à Canonistis, quod sit Impedimentum Canonicum impediens Ordinum susceptionem, vel corundem susceptorum administrationem. DD. apud Mastrium in Theol. Mor. disp. 13. num. 127. Ex qua definitione colligunt, Irregularitatem non esse Censuram Ecclesiasticam, sed solam inhabilitatem, ob decentiam servandam tum in suscipiendo, tum in exercendo Sacris Ordinibus. Porro duplex est Irregularitas; alia ex Defectu, & alia ex Delicto. Mastrius ibid. num. 130. ubi DD.

Quò ad Secundum. Irregularitates ex Defectu sunt decem. Prima est ex defectu Animæ, & comprehendit Lunaticos, Epilepticos, perpetuò Amentes; ac Neophitos in ætate adulta baptizatos; hi enim omnes prohibentur ad Ordines promoveri. cap. Neophitus. disp. 61. Mastrius d. disp. 13. num. 168. Secunda est ex defectu scientiæ, ac illiteraturæ. c. Illiteratos. 36. Concil. Trid. sess. 25. de Reform. cap. 4. Tertia est ex defectu Corporis, vel ob deformitatem, ut in nanis,

claudis, & gibbosis; vel ob debilitatem in aliquo membro principali. cap. 1. & seqq. diff. 25. & totto titulo ext. de Corporevitatis, necnon ob notabilem aliquam infirmitatem, qualis est lepra, morbus gallicus, apoplexia, & alia similes, circa quas Ius se remittit prudentia, ac arbitrio Episcopi. cap. Tua nos. de Cleric. agrot. His accidunt Hermaphroditi; de quibus videndum est Mastrius ubi supr. num. 170. & mea Decisiones de Penitentia, decis. 43. Quarta est ex defectu Naturalium, ut in spuriis, ac illegitimis, extra Matrimonium natis, nisi sint dispensati, vel per subsequens Matrimonium legitimati. cap. 1. & 2. & cap. Is. qui de Filiis Presbyteror. aut nisi sint in Religione profesi; tunc enim possunt ad Ordines promoveri; non autem ad Prälaturas. cap. ult. ubi Glossa, & DD. eod. tit. de Filiis Presbyter. Inantes vero expositi, nisi probentur naturales, præsumuntur legitimi. cap. 1. de Infantib. expos. Mastrius ubi supr. num. 172. & ibi Bulla Gregorii XIV. in praxi observanda. Quinta est ex defectu Ætatis, cap. ult. de Tempor. Ordinatione Clem. unic. de Ætate, & qualit. & Concil. Trident. sess. 23. de Reform. cap. 12. in quibus iuribus prafiguratur ætas necessaria ad Ordines suscipiendos. Quod si quis ordinetur ante debitam ætatem, non incurrit novam irregularitatem, sed solam suspensionem; quæ cessat debita ætate advente, dummodo antea non exercevit Ordinem. Gloss. in d. Clem. Unic. de Ætate, & qual. Sexta est ex defectu Libertatis, quæ urgebat antiquis temporibus, quando homines erant in servitute; Servi enim erant Irregulares, & ordinari prohibebantur, nisi ab eorum Dominis manumitterentur. cap. Servorum. & seqq. diff. 54. Nunc ea sunt affecti, qui reperiuntur obligati ad publica ratiocinia; ut sunt Thesaurarii, seu Depositarii æris publici, nec non Tutori, & Curatores divitiorum pupillorum; hi enim, nisi redditis rationibus, ordinari non debent. cap. Unic. de Oblig. ad ratiocin. Septima est ex defectu lenitatis, complectentes omnes, qui cooperantur ad Sententiam Sanguinis, & justum homicidium; ut sunt Judices, Notarii, Accusatores, ac Testes. cap. 1. diff. 51. cap. 3. Ne Clerici, vel Monachi, cap. 3. de Homicid. in 6. Nec non omnes pugnantes in bello aggressivo, eti justo: nam si esset injustum, insurgeret Irregularitas, ex delicto Homicidii, de qua dicemus infra. In bello autem justo defensivo pugnantes nullam contrahunt Irregularitatem, et si ferant, vel occident; quia ex absoluta necessitate, & ad necessariam defensionem consentunt ferire, & occidere. Mastrius d. disp. 13. num. 163. & 164. Item comprehenduntur sub hac irregularitate Chirurgi, qui abscondunt, vel urunt membra; non etiam Medici Phycisi, qui debita diligentia curant infirmos, cap. Ad aures. de Ætate, & qualit. Mastrius ubi ante num. 167. Octava Irregularitas est ex defectu Sacramenti, & est illa, quæ provenit ex Bigamia, idest ex multiplici contractu Sacramenti Matrimonii. cap. 1. & seq. de Bigam. non ordin. Sive si quis viduam duxisset in Uxorem; non enim potest representare Christum unicum Sponsum unius Virginis Ecclesiz. cap. Si quis Viduam. diff. 50. & procedit etiam in Bigamia, quæ contracta esset ante Baptismum. Mastrius d. disp. 13. num. 179. Nonal Irregularitas nascitur ex defectu bona famæ, & afficit Histriones, Mimos, Comedos, ac filios publicæ Meretricis. Mastrius ibid.

ibid. num. 180. Decima tandem provenit ex Publica Poenitentia imposta ob grave peccatum. *cap. Placuit. &c. Quicunque. disp. 50. c. Panitentes* *dif. 59.* sed nunc cessat hæc Irregularitas, quia publicæ Poenitentia non sunt amplius in usu, ut ostendi in meis Decisionibus de Eucharistia. *decis. 62. num. 9.* nec non de Panitentia, *decis. 38. num. 32.*

Quo ad Tertium. Irregularitates provenientes ex delicto pariter sunt decem. Prima est ob iteratum baptismum serio, & scienter; & hæc afficit tam rebaptizantem, quam rebaptizatum. *cap. Ex litterarum. de Apostatis. & de reiter. Baptism.* Secunda est ob violatam Censuram in suscepione, vel exercito Ordinum; & ideo Clericus Excommunicatus, vel Suspensus, aut Interdictus si Ordines exerceat, fit Irregularis. *cap. Si quis Episcopus. II. q. 3. cap. Is qui de Senti. Excommun. cap. Illorum eod. tit. in 6.* Et idem est, si ad altiores Ordines alcedat, cum sit Excommunicatus; scilicet autem si sit Suspensus, vel Interdictus, quia de his duabus Censuris nullus Canon infligit Irregularitatem in Clericum eis irretitum. Ordines succipientem. Mastrius *d. disp. 13. num. 146.* Tertia est, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato, vel suspenso, vel heretico denunciato; & non tolerato. *cap. Daibertum. I. q. 7. cap. 1. & 2. de Schismat.* Quarta est, si quis ordinetur per Simoniam Extravag. *2. de Simon.* Quinta, si recipiat Ordines furtive. *cap. 1. & 2. ubi Glossa. De eo, qui furtivè Ordin. suscep.* ideo se intrudendo inter Ordinarios, licet ab Episcopo non fuerit examinatus, & approbatus. Sexta est, si Clericus solemniter exerceat aëtum Ordinis, quem non habet. *cap. 1. & 2. de Cleric. non Ordin.* ut si Diaconus Missam celebret, vel Sacerdos Ordines conferat; & multò magis si Laicus hac facere præsumat. Non autem oritur hac Irregularitas ex exercicio Jurisdictionis, quam quis non habet; ut si Confessionis quis audiat. Mastrius *ditt. disp. 13. n. 150. in fin.* Septima est ex delicto Hæretici, vel Apostasiae; quia omnes Hæretici, & Apostatae à fide sunt Irregulares, sive sint Clerici, sive sint Laici. *cap. Qui in aliquod. cap. Presbyteros. dif. 5.* quibus addendi sunt fautores, receptatores, consilium, aut favorem dantes, ac omnium prædictorum filii, & nepotes. *cap. 2. de Hæretic.* Octava est per Apostasiam à Religione; & ideo Regularis fugitivus non potest ad Ordines promoveri. *cap. fin. de Apost.* Nona est ob infamiam commissorum delictorum, quæ sunt Adulterium, Incestus, Raptus Virginum, Sodomia, Veneficium, Duellum, Sacrilegium, Simonia, & Perjurium; dummodo sint notoria vel de facto, vel per Judicis sententiam. *cap. Infames. 16. quast. 1.* Decima Irregularitas est, ob homicidium, vel mutilationem membrorum, sive voluntarie factum, sive casualiter, quando non fuit adhibita debita diligentia, præcipue si dabatur opera rei illicita. *cap. ult. de Homicid. in 6. Clem. Si furiosus. eod. tit.* Quod si homicidium sit omnino involuntarium, & fuit adhibita diligentia, ne fieret; tunc nulla incurrit Irregularitas; scilicet autem si debita diligentia adhibita non fuit. *cap. Dilectus. cap. Significati. cap. Ad audiendum. & cap. fin. de Homicid.* At si quis dabat operam rei illicitæ, quamvis adhibuerit diligentiam, si homicidium sequatur, fit Irregularis. *cap. Suscepimus. cap. de Cætero. de Homicid.* Hoc tamen plures DD. intelligent, si opus illicet aptum erat de per se, causare homicidium;

Dicit. Clericatu. Tom. II. Lib. VIII.

ut verberare aliquem, ludere cum armis bellicis. Secus autem si aliam rem illicitam committeret, ut adulterium. Horum tamen opinio respuitur à doctissimo Maistro *d. disp. 13. num. 158.* ubi fuse de hac materia, & *num. 159.* addens, quod irretitur hac Irregularitate non solum homicida; sed quivis alius secum cooperans quovis modo, juxta sequentes versus:

Justo, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus;
Participans, Muus, Non obstans, Non manifestans.

Et ratio fundamentalis est, illa Juris regula, quæ dicit, facientem, & consentientem par poena constringit. *cap. Notum sit. 2. quast. 1.* De supra dictis autem casibus Irregularitatis ex Homicidio provenientibus videndum est idem Mastrius *ead. disp. 13. a n. 143.* usque ad *n. 167.* ubi doctè differt, & plures casus examinat, qui in praxi solent occurre.

Quo ad Quartum. Irregularitas tollitur quatuor modis. Primus est per Baptismum; intelligendo de Irregularitatibus provenientibus ex delicto; nam illud Sacramentum delet omnem culpam, & omnem poenam. Concil. Trident. *sess. 14. cap. 2.* Idcirco Irregularitates, quæ sunt ex defectu; durant etiam post Baptismum, donec tollatur ille defectus; prout etiam illa, quæ provenit ex Bigamia. Secundus modus est per Professionem religiosam, quæ tollit omnes Irregularitates, quod ad ordines; sed non ad Dignitates, & Praelaturas. Tertiis est per remotionem cause, ut in defectu ætatis cum debita ætas advenerit, & in ignaro si Litteratus studendo evaserit. Quartus est per legitimam Dispensationem concessam ab eo, qui habet potestatem dispensandi super Irregularitatibus, cuius dispensationis forma solet esse in his verbis: *Dispexo tecum super Irregularitate, quam ob talem, vel talam causam incurrisse.* Mastrius *d. disp. 13. n. 181.*

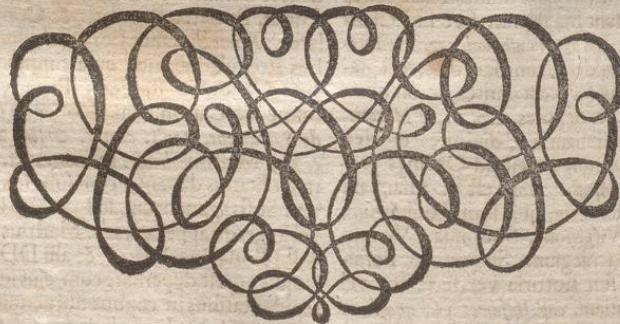
Quo ad Ultimum: Quinque sunt personæ, quæ possunt ab Irregularitatibus dispensare: videlicet Summus Pontifex, Metropolitanus, Episcopus, Praelatus Regularis, & Confessarii Regulares. Primo Summus Pontifex dispensat in omnibus Irregularitatibus, quia omnes sunt poenæ à Jure Canonico statutæ; Papa vero est supra omne Jus Canonicum. Concil. Trident. *sess. 14. de Sacrament. Penit. cap. 7. & sess. 25. de Reform.* c. 21. Mastrius *d. disp. 13. num. 188.* Secundo Metropolitanus dispensat cum subditis omnium suorum Suffraganeorum, sed tantum in Visitatione; vel in gradu appellationis. Mastrius *ibid. num. 182.* & ibi Bonaçina, Suarez, & alii DD. Tertiis, Episcopus potest dispensare cum ejus subditis super Irregularitatibus in casibus sibi permisssis, qui sunt sequentes. Primo in Irregularitate ex defectu Natalium quod ad ordines minores, & beneficium simplex tantum. *cap. 1. de Fil. Presbyter. in 6.* Secundo in illa, quæ provenit ex Bigamia similitudinaria tantum, etiam pro Sacris Ordinibus. *cap. Sanè. de Cleric. Conjug.* & *cap. 1. Qui Clerici, vel voven.* Est autem similitudinaria, quando Subdiaconus de facto contrahit Matrimonium; aut Laicus Uxor ratus aliam Uxorem ducit. Card. Tolet. *lib. I. c. 67. n. 1. & 2.* Fagnan. in c. *Nuper à Nobis. de Bigam.* à *n. 40.* usque in finem. Rota *decis. 1. de Bigam. in novis.* Tertiis in defectibus ex corpore, vel ex scientia, quando dubium est, an sint graves, vel leves? tunc enim Episcopus potest arbitriari, & pronunciare, eos esse leves, & sic tacite dispensare.

fare tum ad ordines suscipiendos, tum ad beneficia simplicia obtinenda. Pax Jordan. tom. 1. lib. 3. tit. 6. de Sacram. Ordin. n. 228. & tom. 2. libr. 9. tit. 1. de Diffenat. n. 201. Quartò Episcopus dispensat vigore Concili. Trident. sess. 24. de Ref. c. 6. in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, ea excepta, quæ provenit ex homicidio voluntario; & aliis delictis, quæ pervenerunt ad forum contentiosum. Mastrius d. disp. 13. n. 182. Porro, delictum si sit ad forum deductum, sed in eo non fuit probatum, vel ex defectu testium, vel ex eorum taciturnitate, Episcopus dispensare potest. Mastrius ibid. n. 184. Quinque dispensare potest Episcopus super Irregularitate orta ex homicidio casuali; vel commissu[m] ad defensionem propriæ vite non servato moderamine inculpatæ tutelæ; in his enim casibus homicidium propriè non est voluntarium. Idem Mastrius ibid. n. 184. ubi DD. Et sexto dispensat Episcopus super Irregularitate ob occultam mutilationem alicuius membra; quia & hæc non est homicidium voluntarium. Mastrius n. 186. ubi sic declaratum refert à Sacra Card. Congregat. Ex his colligere debemus, quod Episcopus viceversa dispensare non potest ab Irregularitate, quæ provenit ex Heresi, quamvis occultæ; quia ubi non potest absolvire à culpa, neque à pena valer dispensare. c. Cum illorum. de Senti. Ex-
comm. At à peccato Hæresi quamvis occultæ

Episcopus non absolvit, quia est Papa reservatum. DD. quos cu[m]uat Barbosa ad Concil. Trident. sess. 24. de Reform. cap. 6. num. 52. & ego dixi in meis Decisionibus de Penitentia, decif. 45. n. 6. Quarto Prælati Regularis absolvunt ius subditos, & cum eis dispensant ab omnibus Irregularitatibus, (exceptis ortis ob homicidium voluntarium, ethi occultum, & mutilationem membrorum, ac bigamiam.) vigore Privilegiorum Clementis IV. Bonifacii IX. & Eugenii IV. de quibus videndum Mastrius ubi supr. disput. 21. n. 186. & Lezana in Summa tom. 1. cap. 18. num. 4. necnon tom. 3. Verb. Abortus. n. 14. & Verb. Irregularitas. n. 72. Imò Bordonus tenet, eos dispensare posse etiam super Irregularitatibus ex homicidio voluntario, si sit occultum; & ex casuali, quamvis publico, ut latè scribit in suis Resolutionibus part. 1. Resol. 13. num. 15. ad quem Lectorem remittimus; & ad ea, quæ ego de hoc dixi in meis Decisionibus de Penitentia, Decif. 46. numer. 15. Quinto, & ultimò, etiam Confessari Regulares virtute suorum Privilegiorum dispensant Pœnitentes, qui ad eos accedunt, ab omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto, in foro tamen conscientia; & exceptis illis, quæ sunt ex homicidio voluntario, quamvis occulto, mutilatione membrorum, & bigamia, ut tenent

Doctores, qui à me fuerunt allegati in dict. Decision. 46. de Penitentia, numer. 20.

FINIS.

IN-